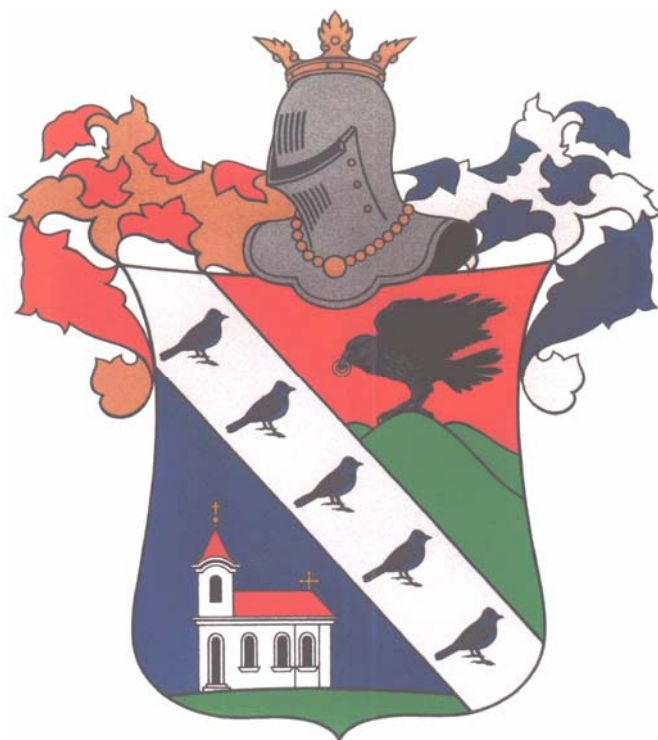

Csanádpalota nagyközség

várossá nyilvánítási kezdeményezése

Készült Csanádpalota Nagyközség Önkormányzatának
megbízásából

Csanádpalota
2009.

Tartalomjegyzék:

1. A település általános jellemzői és a kezdeményezés indoklása	4
1.1. Csanádpalota rövid bemutatása	4
1.2. A kezdeményezés indokai	5
2. Csanádpalota helye a településhálózatban	7
3. Településtörténet.....	9
3.1. Csanádpalota múltja	9
3.2. A XIX. századi fejlődés	11
3.3. A múlt század eseményei	12
4. A nagyközség demográfiai jellemzői.....	16
4.1. A népességszám alakulása és összetétele	16
4.2. A népesség kor – és nemek szerinti összetétele.....	18
4.3. Iskolai végzettség alakulása	19
4.4. Nemzetiség szerinti megoszlás	20
4.5. Vallás szerinti megoszlás	20
4.6. Gazdasági aktivitás	21
5. A település gazdasági jellemzői, legfontosabb vállalkozások, kereskedelem.....	23
5.1. A gazdaság általános jellemvonásai.....	23
5.2. Jelentősebb vállalkozások, gazdasági társaságok bemutatása.....	25
5.3. A kereskedelem és a szolgáltató szektor.....	29
5.3.1. Élelmiszer-kereskedelem	31
5.3.2. Tartós fogyasztási cikk, iparcikk.....	31
5.3.3. Mezőgazdasági- és termelőeszköz kereskedelem.....	32
5.3.4. Tüzelő- és építőanyag kereskedelem	32
5.3.5. Gyógyszer kereskedelem.....	32
5.4. A gazdasági élet háttérintézményei	33
5.4.1. Pénzügyintézetek	33
5.4.2. Postahivatal	34
5.4.3. Hitelügyintézés, biztosítási tevékenység.....	34
5.5. Idegenforgalom	35
6. A nagyközség településszerkezete, településképe	39
6.1. Csanádpalota településmorfológiája	39
6.1.1. Településrendezési Terv.....	40
6.1.2. A nagyközség lakásállománya	46
6.2. Zöldfelületi rendszerek	48
6.3. Természeti értékek	50
6.4. Épített környezet védelme	51
7. Infrastrukturális adottságok.....	57
7. 1. Ivóvízellátás	57
7.2. Gázellátás	58
7.3. Szennyvízelvezetés	58

7.4. Csapadékvíz-elvezetés.....	59
7.5. Villamosenergia-ellátás	59
7.6. Közlekedési hálózat.....	60
7.7. Hulladékgyűjtés, hulladékszállítás	63
7.8. Hírközlés, média.....	63
8. A nagyközség intézményei.....	65
8.1. Oktatási intézmények	65
8.1.1 Dér István Általános Iskola	65
8.1.2. Napsugár Óvoda és Bölcsőde	67
8.2. Kulturális intézmények	70
8.2.1. Községi Könyvtár	70
8.2.2. Kelemen László Művelődési Ház.....	72
8.3. Szociális intézmények.....	74
8.3.1. Alapszolgáltatási Központ és Gyermekjóléti Szolgálat.....	74
8.4. Egyéb intézmények.....	78
9. Csanádpalota helyi társadalma: civil szervezetek, egyházak, rendezvények és sportélet	79
9.1. Civil szervezetek.....	79
9.2. Hitélet	85
9.3. Csanádpalota rendezvényei.....	86
9.4. Sportélet.....	88
10. A nagyközség önkormányzata és gazdálkodása.....	91
10.1. A képviselő-testület és bizottságai	91
10.2. A polgármesteri hivatal	93
10.3. A nagyközség jelképei.....	95
10.4. Az önkormányzat gazdálkodása	96
10.4.1. Önkormányzati költségvetés.....	96
10.4.2. Vagyongmérleg.....	99
10.4.3. Helyi adópolitika	100
10.4.4. Jelentősebb elnyert pályázati források, kivitelezés alatt álló, támogatást nyert projektek.....	101
10.5. Az önkormányzat részvétele társulásokban.....	103
10.6. Testvértelepülési kapcsolatok	106
10.7. A nagyközség által adományozott kitüntetések, elismerések.....	108
11. Csanádpalota térségi szerepköreinek összefoglalása	108

1. A település általános jellemzői és a kezdeményezés indoklása

1.1. Csanádpalota rövid bemutatása

Csanádpalota nagyközség Csongrád megye délkeleti peremén fekvő, Romániával közigazgatásilag közvetlenül határos település. A Makói kistérségben elterülő nagyközség Makótól 20 km, Mezőhegyestől 15 km távolságra található, a 7 km-re fekvő szomszédos Nagylak határátkelője rövid idő alatt elérhető. A régióközpont Szeged, illetve Hódmezővásárhely alig 50 km távolságban fekszenek. A nagyközség legkönnyebben az azt átszelő 4434. j. Makó-Gyula összekötő útvonalról közelíthető meg.

A történelme alatt háromszor is pusztává vált Csanádpalota többször Erdély fennhatósága alatt állt. A mai települést a Mária Terézia által XVIII. században ide **telepített szlovák családok** alapították. A **3182 főt** (2007) számláló nagyközség fejlődését az intézményhálózat és az infrastruktúra folyamatos kiépülése mutatja.

Csanádpalota természetföldrajzi adottságait tekintve a **Csongrádi síkon** terül el. A kistáj a marosi hordalékkúphoz kapcsolódó tökéletes síkság. A marosi hordalékkúp nyugati zónája a Tisza és a Maros áradásai által kialakított holocén felszín. Az agyagos, iszapos felszín közeli üledékeket keletről nyugatra egyre vastagodó ártéri lösztakaró fedi. Ehhez jelentős hasznosítható építőipari nyersanyag előfordulások kötődnek, mint például a téglagyag, illetve az egykori medrek vonalain a homok. A csernozjom talajtípusok a talajtakaró összfelületének 80%-át teszi ki. A humuszban gazdag mezőségi talaj fő terménye a búza, kukorica, cukorrépa, hagyma és napraforgó, amelyek a mezőgazdasági vállalkozások fő profiljait adó értékesítési termékek.

A település gazdasági életében a mezőgazdaság nyújt a legtöbb embernek megélhetést. Az építőipar és az ahhoz kapcsolódó tevékenységek szerepe sem

elhanyagolható, a lakosság jelentékeny részét foglalkoztatja. Mind a kereskedelem, mind a szolgáltatás széles kínálattal áll a helyiek és környékbeli lakosok rendelkezésére.

A település arculatában fontos szerepet töltenek be védettséggel rendelkező épületek. A Római Katolikus Templom, a volt Szolgabírói lakás és számtalan helyi védettségű lakóház, illetve emlékmű mellet a szintén védettség alatt álló Kelemen László tér Csanádpalota egyik legfontosabb látnivalója.

A település rendkívül széles körű civil szférájához kapcsolódóan gazdag programkínálattal rendelkezik. Az egyesületekhez kapcsolódó rendezvények mellett a Falulakodalom, a Böllérnap, a Palotai Karácsony és a Csanád nevű települések találkozója a közigazgatási határokon messze túlnyúlnak.

1.2. A kezdeményezés indokai

A Makói kistérség aprófalvainak közel 70%-a Csanádpalota közvetlen környezetében helyezkedik el. Az átlagosan 500-600 fős települések lélekszámához viszonyítva kiugróan magas a nagyközség 3182 fős lakossága (2007). Történelmileg kialakult és megerősödött nagyságából fakadóan **központi szerepkörű település**ként jelenik meg az egyetlen várossal rendelkező kistérségben. A mikrorégió keleti peremén elhelyezkedő települések egyértelműen legfejlettebbike, amely már **1921-ben járási székhely**.

A település polgárosodásának eredményeképpen infrastruktúra-hálózata fokozatosan épült ki; mára **burkolt úthálózattal, fejlődő szennyvízcsatorna hálózattal, teljes gázellátással**, illetve **kábeltelevízió és nagysebességű internet** hozzáféréssel rendelkezik.

Fejlettségének, erősségének bizonyítéka, hogy **társulások formában működő intézményei csanádpalotai központúak**. A nagyközség mind az oktatás, mind az egészségügy, mind a szociális szféra tekintetében nagy hatással van a környező falvak életére. A Dér István Általános Iskola, Napsugár Óvoda és Bölcsőde Többcélú

Közös Igazgatású Közoktatási Intézmény, valamint az Alapszolgáltatási Központ és Gyermekjóléti Szolgálat **Királyhegyes, Kövegy, Pitvaros, Nagyér, Ambrózfalva, Csanádalberti** községek lakosait (4295 fő) érintik. A Kelemen László Művelődési Ház és a „**megye legszebb községi könyvtára**” címet elnyerő könyvtár a térség kiemelkedő jelentőségű művelődési intézménye, amely a kultúraközvetítés minden szegmensében aktív, legyen szó állandó és időszakos kiállítások szervezéséről és fenntartásáról, könyvtári szolgáltatásokról, civil kezdeményezések támogatásáról vagy rendezvényszervezéséről.

Gazdasági életének fellendülésében a megjelenő vasútforgalom már korán szerepet vállalt. A helyi gazdaság lakosságának közel 63%-át foglalkoztatja. Az építőipar és a mezőgazdasági jellegű vállalkozások a szomszédos településen élő munkavállalókat is – köztük városi lakosokat is – foglalkoztatnak.

Civil szervezeteinek száma kimagasló (24 db). A tenni akaró egyesületi formába, csoportokba, kisebb szerveződésekbe tömörülő lakosság aktívan vesz részt a Csanádpalotát érintő fejlesztésekben, a hagyományok őrzésében és a kultúra átadásában. A különböző rendezvények szervezésében, lebonyolításában jelenlétük állandó.

Ezen erősségek bizonyítékai annak, hogy Csanádpalota jellemzői messze túlmutatnak tágabb környezetén is, mely adottságokat a városi rang tovább fejlesztené.

A hagyományában, társadalmi, gazdasági, infrastrukturális adottságaiban a hazai, megyei és térségi viszonylatban is kisvárosias település lakói elkötelezettek a várossá válás mellett. A városi cím elnyerése egyrészt elismerné azt a tudatos településfejlesztési politikát, aminek eredményeképpen ma a település szinte minden mutatójával kiemelkedik szűkebb és tágabb környezetéből, másrészt lehetőséget biztosítana Csanádpalota lakóinak, hogy adottságaiknak és terveiknek jobban megfelelő települési célokért tevékenykedhessenek. A településen élők és munkálkodók szilárd meggyőződése, hogy Csanádpalota fejlettsége és térségi szerepei alkalmassá teszik arra, hogy csatlakozzon a magyarországi kisváros-állományhoz, annak tevékeny és értékes tagja lehessen.

2. Csanádpalota helye a településhálózatban

Csanádpalota a **Dél-alföldi régió** délkeleti peremén, Makótól 20 km-re keletre, a Maros törmelékkúpján kialakult lösztablán, a román határtól alig pár km-re elhelyezkedő nagyközség. A legnagyobb területi kiterjedésű (18 339 km²), de legkisebb településsűrűségű régió Csongrád, Békés és Bács-Kiskun megyét öleli fel. Az ország „dinamikusan fejlődő” és „fejlődő” kistérségeiből csupán hárommal rendelkezik. Többnyire – 56%-ban – „felzárkózó” térségeket tömörít. Emellett három stagnáló és öt lemaradó térség is megjelenik Dél-Alföldön. A régió Magyarország keleti részének legnagyobb gazdasági fejlettségével bír. A városokban élők száma 2001-ben 2/3-os arányt mutat. Népessége 1 354 938 fő (2005), népsűrűsége 75 fő/km².

Csongrád megye 60 települése hét kistérségbe tömörül (Csongrádi, Hódmezővásárhelyi, Kisteleki, Makói, Mórahalomi, Szegedi, Szentesi). A települések közül 52 községi jogállású, amelyek több mint 119 000 fő lakossal rendelkeznek. A megye nyolc várossal bír, amelyből (az első) kettő megyei jogú: Szeged, Hódmezővásárhely, Szentes, Makó, Csongrád, Kistelek, Mórahalom, Mindszent. A megyei városállomány lakossága meghaladja a 300 000 főt (2001). A községek átlagos népessége 2000 fő feletti, amely az országos átlag közel kétszerese. 14-ben a népesség nem éri el az ezres lélekszámot. A tájegység ritka településhálózatának következtében Csongrád kettő kistérsége csupán négy településből áll. A megye lakosainak száma 424 849 fő (2005). A települések átlagos lélekszáma és a városban lakók aránya a régió ebben a megyéjében a legnagyobb.

A Csanádpalotát is magába foglaló **Makói kistérség** az ország délkeleti részének és Békés megye határainak szomszédságában szerveződő településeket fogja össze. A 704 km²-nyi területhez sorolható Ambrózfalva, Apátfalva, Csanádalberti, Csanádpalota, Ferencszállás, Földeák, Királyhegyes, Kiszombor,

Klárafalva, Kövegy, Magyarcsanád, Makó, Maroslele, Nagyér, Nagylak, Óföldséák, Pitvaros helységek.

2. térkép A Makói kistérség

Közülük Ambrózfalva, Csanádalbéri, Ferencszállás, Királyhegyes, Klárafalva, Kövegy, Nagyér, Nagylak, Óföldséák népessége nem éri el az 1000 főt. A felsoroltakból a 472 lelket számláló Kövegy a legkisebb (2005), míg a térség egyetlen városa Makó, amely a lakosság felét tömöríti. A Makói kistérség népessége – 50 036 fő (2006) – Csongrád megye össznépességének 11,6%-át teszi ki. **Csanádpalota a kistérség keleti részének egyértelmű legfejlettebb települése, az aprófalvas településhálózat központi nagyközsége.** A kistérség, a megye, a régió, illetve az ország délkeleti szegletében meghúzódó községek és azok külterületeinek elemi mikrotérségi ellátója és központja; **székhelye a Királyhegyes és Kövegy községekkel alkotott mikrotérségnek.**

3. Településtörténet

3.1. Csanádpalota múltja

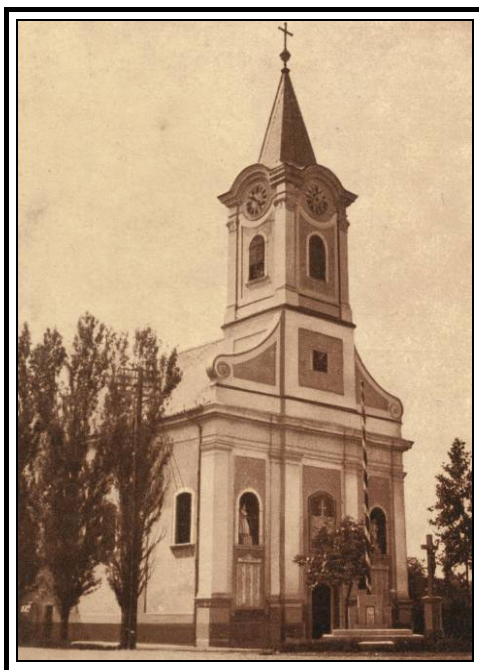
A nagyközség története 1421-re nyúlik vissza, amikor is **Tótpalota** néven Csanád vármegye három Palota (szláv nyelven: úri ház) nevet viselő településeinek egyike. Nevéből következtethető első telepeseinek szláv származása. Ezen időszakban a nagylaki Jáнки család birtoka. A család kihalása után Zsigmond király 1427-ben az uradalmat Nagymihályi Albert dalmát és horvát bánnak adományozta. Tótpalota Hunyadi Mátyás közbelépésével 1460-ban a 30 000 szerb családdal Magyarországra menekülő Jakics Demeter tulajdonába került.

A nagyközség 1514-ben Dózsa György, a lázadónak bélyegzett parasztvezér és Csáky püspök vezetése alatt vívott csata felvonulási területe volt. Közigazgatási területén, Csiga- pusztán került sor 1514. májusában az ún. nagylaki csatára. Az ebben az időszakban keletkező vezéri és temetkezési dombokat a XX. Század elején árvízvédelmi célokra elhordták, a fennmaradó utolsóból a II. világháborút követő években bunkert alakítottak. 1542-1551-ig, valamint 1595-1598-ig a település Erdély fennhatósága alatt állt. A török hadjárat idején elpusztult, elnéptelenedett terület, ekként szerepelt az 1555-ös adólajstrom szerint is. Az 1564-es adólajstromban már 5 ház szerepel a gyulai várkapitány birtokaként.

A területre 1620 körül magyar telepések érkeztek és **Mezőpalota** néven néhány házból álló települést alapítottak. A zavart birtokviszonyok következtében a lakosság kérésére az 1651-ben Pálfi Tamás püspök által kiadott adománylevelben már, mint püspöki birtok szerepel. A növekvő falvat 1686-ban a török hadak ismét feldúlták és kifosztották, az életben maradt lakosság a környező városokba menekült. Az elpusztított települést, mint pusztát, a nagylaki szerbek használták, miáltal a

marosi határőrvidék kebelébe került. A határőrvidék visszakebelezése után Nagylak város tulajdonában maradt, s vele az aradi uradalomhoz tartozott.

Mária Terézia XVIII. századi telepítési hulláma Csanádpalota múltjában is nyomon követhető. Elsőként **német telepések** érkeztek az 1730 és 1740 közötti időszakban, akik kedvezőtlennek találván a területet, elhagyták azt. A század második felében Heves, Gömör, Nógrád és Hont megyékből magyar illetve **szlovák anyanyelvű családok települtek ide**. Ők jellemzően a Perneki, Hangai, Sojnóczki, Kovács, Szalóki, Szikszai, Sisák, Krobák, Gázsó, Franyó, Kriván, valamint Solcz, Bajer, Jáger nevet viselő családok. A német és szlovák lakosság hamar elmagyarosodott, mely a vegyes házassággal és kisebbségi arányukkal magyarázható. A telepések által létrehozott új község ekkor a **Palota** nevet viseli, melyhez ez idő alatt az aradi uradalom a Maros mentén lévő legelőt – Csiga pusztát – csatolta, Kövegyet pedig bérbe adta a lakosságnak.

1. kép Római Katolikus Templom

Palota ekkori földesura gróf Fekete György, későbbi országbíró. Nevéhez fűződik a római katolikus templom és parókia építése.

A **templom** építését **1768**-ban kezdték és 1773-ban már fel is szentelték. A köztudat szerint az oltár alatt található kriptában Fekete György és felesége nyugszik. Palota első felmérése, térképészeti leírása 1783-ban történt. Ezen felmérés szerint szabályos típusú, délföldi településforma, száraz rétek, jó minőségű utak jellemzik. Rendezett belterülettel, szétszórt külterülettel rendelkezik. Lakossága ekkor 645 fő színmagyar. A betelepítéstől a felmérésig eltelt fél évszázad alatt a lakosság teljes mértékben elmagyarosodott, a német és szlovák telepések beolvadtak a túlsúlyban lévő magyarságba.

3.2. A XIX. századi fejlődés

Palota első **községháza 1790**-ben épült, a mai iskola területén. Az épületet 1847-ben elbontották, az újjáépítést viszont az 1848-as szabadságharc megátolta. Az első községi adót 1814-ben vetették ki, melyből nemcsak a település fejlődését segítették elő, hanem fizették a jegyzői, községi alkalmazotti béreket, tanítókat, adminisztrációs kiadásokat.

Az 1849-ben átvonuló osztrák katonák teljesen kifosztották a települést, a lakosság ínséges időszakot élt. A kialakuló kolera járvány a lakosság 61%-át elpusztította.

Az ezt követő időszakban megindult Palota fejlődése. **1857**-ben felépült a templom melletti **emeletes iskola és a régi községháza**. A régi községházát 1896-ban teljesen átadták az iskolának, a helyiek ma is „rég községházának” nevezik. Az egyházi jellegű iskola pedagógiai feladatait a Palotára 1812-ben költöző első magyar színigazgató, színműíró **Kelemen László** látta el kántori tevékenysége mellett.

Az infrastruktúra fejlődés fontos állomása volt, hogy az 1870-es években az utcák járdái téglaburkolatot kaptak. Kezdetben csak az utca egyik oldalát építették ki. A téglát Makóról fuvarozták, a folyamatokat gyorsította és kényelmesebbé tette, hogy **1892**-től már több helyi **téglaégető** is létesült.

A **postahivatal** megnyitása **1871**-ben történt, ettől kezdve rendszeres volt az újságok, csomagok, levelek érkezése. Az első **orvos** **1872**-ben települt le, tevékenységéhez párosult az **1880**-ban megnyíló **gyógyszertár**. A közlekedés fejlődésének jele mutatkozott, hogy **1884-ben megindult Palotán a vasútforgalom**. Az emberek kezdeti idegenkedését gyorsan háttérben szorította a mobilitás tudata. A lakosság liszt szükségletét ellátó szárazmalmot és a Maros folyón működő vízimalmot az 1886-87-es esztendőben gőzmalom váltotta fel. A közegészségügy terén nagy változást jelentett az 1887. évi vágóhíd megépítése. Még ebben az éven kezdte meg működését a **Takarékpénztár** is. A járványos betegségben szenvedők részére 1889-ben elkülönítő házat létesítettek. Az egészségügy javulása az állandó **orvosi** jelenlétnek köszönhető 1891-től, ez egyben a gyógyszertári fogalom fellendülését is eredményezte. Az orvos mellett 1892-től állatorvosi ellátás is igénybe vehető a községben. Az 1892-es év a postahivatal fejlődésével is járt, ekkor **távíróval** szerelték fel. A gyerekek **óvodai foglalkoztatása** **1893**-ban kezdődött. Ebben az időben 62 zsidó család élt a községben. Számukra **1894-ben megépült a zsidó imaház**. A mai **hivatal** építési munkálatait **1895**-ben kezdték, felavatása az 1897-es évben történt. A század végén – 1896-ban – megjelent a **Csanádpalotai Hírlap**.

3.3. A múlt század eseményei

Az 1900-as évek legfontosabb eseményei – az I-II. világháború, a szocializmus – a település fejlődésére is rányomták a bélyegüket. A XVIII. Században elindult fejlődés folytatódik; a gazdák lóvontatású aratógépet és amerikai gőzcséplőgépet használnak; 1904-ben megjelenik az első **szikvízüzem**. Az intézményhálózat is bővült: **1906-ban megépült a II. számú óvoda**, egy évre rá – **1907**-ben, a növekvő tanulólétszám következtében – pedig az úgynevezett **„újiskola”**. Ez az iskola az I. világháború alatt szükségkórházként működött. Ez idő tájt (1908.) már az Országos Takarékpénztár is létesített fiókin intézményt. A nagy távolság miatt a

tanyavilágon élő gyerekek tanítására 1907-ben Alsóugarban, 1924-ben Felsőugarban is létesítettek egy tantermes iskolát. A településen a népiskola mellett ún. ismétlő vagy gyakorlóiskola is működött, mely főként növénytermesztési, állattartási, háztartási ismeretekkel látta el a diákokat. **1932-ben Önálló Gazdasági Iskolája** volt Csanádpalotának.

A közvilágítás kezdeti formája az 1900-as évek elején jelent meg; oszlopra szerelt petróleumlámpa világította meg a település utcáit. A **villany 1936**-ban került bevezetésre.

A vasútforgalom megélénkülésével megjelentek Palotán a vándorszínészek, vándorcirkuszosok; 1926-ban megnyílt az első mozi.

Az I. világháború esztendeit szűkösen élte meg a lakosság. Az első katonák 1918. telén érkeztek haza a frontról. A szegénység okozta fosztogatás visszaszorítására még ekkor polgárőrséget, majd nemzetőrséget szerveztek. 1919-ban a község rövid időre **román megszállás** alá került. A trianoni békeszerződés után fellángolt nacionalizmus érthető, hiszen az új országhatár a település területén húzódott meg. Az ide helyezett **határőrség** feladata a határ katonai őrzésén túl a Csanádpalota–Nagylak közötti útvonalon folyó árucseres forgalom ellenőrzése is. **1921.** fontos időpont a település történetében. Ekkor a Nagylakról ide helyezendő főszolgabírói hivatal **Csanádpalotát járási székhellyé** tette. Az 1920-as évek vége felé a nagyközség belterülete kiterjedt. Felparcellázták és házhelynek osztották ki a járandóföldeket; így kezdődött meg az ún. Újtelep építése. Az építkezést a gazdasági világválság lelassította, de 1936-ban ismét erőre kapott. A gazdasági élet emelkedése lehetővé tette, hogy Palota Kövegy felőli területeit mentesítsék a tavasi vadvizektől, megkezdődött a csatornaépítés, amelynek hatására szintén megnövekedett a „száraz” területek aránya.

Az I. világháborúhoz hasonlóan a II. világháború ideje alatt is a nélkülözés a jellemző. 1945-ben a Földosztó Bizottság által összesen 1422 kat. hold került kiosztásra. Ezzel egy időben alakul a házhelyek kiosztása is.

1950. március 15-én a földhöz jutottak megalapították a Lenin Vörös Októbere Mezőgazdasági Szövetkezetet. 1951-ben újabb két szövetkezet alakul: Vegyes

Kisipari Szövetkezet és a Törekvés. Számuk még ebben az évben tovább gyarapodik: az Aranykalász, a Kelemen László, a Rákóczi és a Béke Szövetkezettel. Palota termelőszövetkezeti községgé alakul. 1963-ban az előzőek összeolvadásának eredményeként megalakul a Haladás, valamint a Törekvés. A két Tsz. Közösen megépíti a sertéskombinátot. Melléküzemággként a Törekvés asztalos részleget létesített, a Haladás pedig marosi homok kitermeléssel foglalkozott.

Az ÁFÉSZ 1945-ben létesült egy kis bolthelyiséggel, keretein belül működik a fatelep, a jéggyár, a húsüzem, a benzinkút és a sütőüzem. A kulturális élet fellendüléséhez járult hozzá az **1953**-ban átadott **Művelődési Ház**. Az ezt követő évben 1954-ben megnyitotta kapuit a **napközi otthon és a bölcsőde**, valamint a **strandfürdő 1958**-ban. Az 1960-as évek fejlődésének eredménye a vízvezeték hálózat kiépülése, a járdák aszfalt és beton burkolattal való ellátása. A lakosság számára munkahelyet biztosított a baromfikeltető és kenyérüzem, illetve a szikvízüzem. 1968-ban megindul a benzinkút működése. Az idősek ellátása **1967**-től az **Öregek Napközi Otthonában** megoldott. A település további fejlődését mutatja az 1970-es években megnyíló ABC Áruház; az orvosi rendelő kialakítása és a szövetkezeti lakóháztömb építés.

A nagyközségben 1950. október 22-én alakult meg és 1971. december 31. napjáig működött a Községi Tanács. **Csanádpalota 1972. január 1-jén nagyközséggé vált. 1973-ban Csanádpalota és Kövegy község közös tanácsá szerveződött.** A nagyközségi közös tanács 1984. január 1. napjától – az akkor legdinamikusabban fejlődő másik kettő nagyközséggel (Üllés és Mindszent) közvetlen megyei irányítás alá került. A közös tanács a helyi önkormányzatok létrejöttével 1990. szeptember 30-ával szűnt meg. 2001-2006. között a nagyközségben **építésügyi hatóság** működött Csanádpalota, Nagylak, Kövegy, Királyhegyes, Apátfalva, Magyarcsanád, Pitvaros, Csanádalberti, Ambrózfalva, Nagyér községek vonatkozásában.

Az infrastruktúra és az intézményhálózat fejlődése napjainkig folytatódik. A gazdasági társaságok számának növekedése, a civil szervezetek gyarapodása és az idegenforgalom fellendülése jellemző az elmúlt évtizedekre. Térségében betöltött

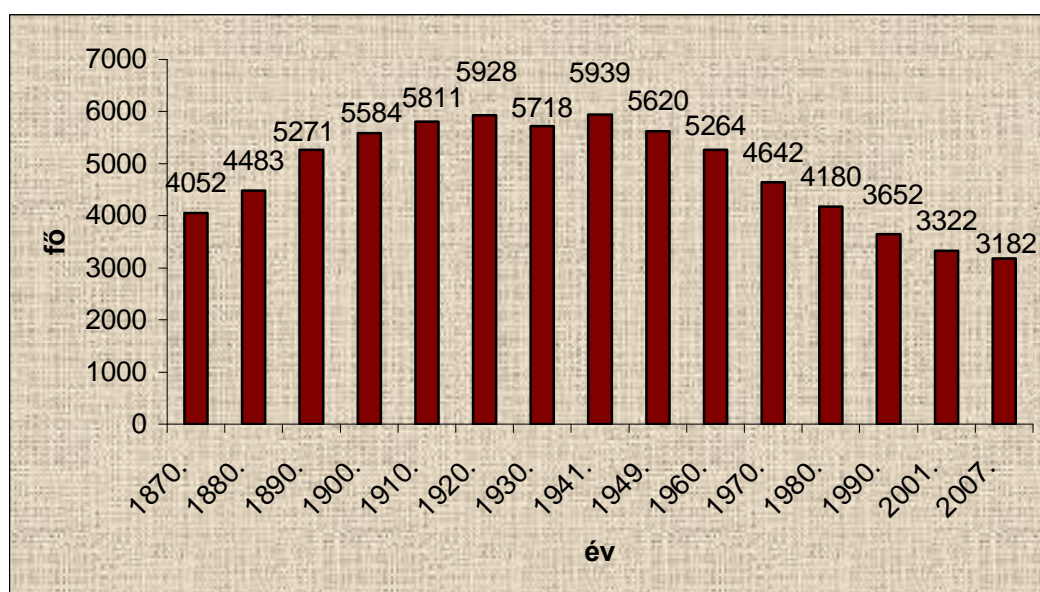
fontos szerepkörét is mutatja, hogy **2007-ben Csanádpalota Nagyközség Önkormányzatának Képviselő-testülete Nagylak Község Önkormányzatának Képviselő-testületével** az önkormányzati és államigazgatási feladatok ellátására **körjegyzőséget alakított.**

4. A nagyközség demográfiai jellemzői

4.1. A népességszám alakulása és összetétele

Csanádpalota népességszáma az 1870-es évektől kezdődően a XX. század első feléig – figyelmen kívül hagyva az 1930-as éveket – nagy ütemben növekszik. 1910-41-ig egy mérsékeltbb népességgyarapodás jellemző. Különös figyelmet érdemel, hogy csúcspontját a világháború évei alatt – 1941-ben – érte el 5939 fővel. Ezután évente változó ütemben, tartósan fogy a lélekszám.

1. ábra Csanádpalota állandó népességének alakulása 1870-2007

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2001, Nagyközségi Önkormányzat

Ennek okai országsszerte a foglalkozási szerkezet átrétegződésének következtében kialakuló városodási és vándorlási folyamatokban, a gyermeknevelés anyagi körülményeinek növekedésében, a nők kitolódó tanulmányaiban és munkavállalásában keresendők. Az elmúlt évtizedekben jelentősen csökkent a

szülőképes korba belépő nők száma, ugyanúgy magas létszámban hagyták el annak felső határát is.

1. táblázat A nagyközség főbb területi és népességi adatai

Megnevezés	1990	2001	2007/2008
A nagyközség területe (km²)	77,76	77,76	77,76
Ebből: – belterület (km ²)	3,32	3,32	3,32
– külterület (km ²)	74,44	74,44	74,44
Lakónépesség száma(fő)	3549	3235	3111
Ebből:	3508	3196	3086
– belterületi népesség (fő)			
– külterületi népesség (fő)	41	39	25
Népsűrűség (fő/km²)	45,6	41,6	40,1

Forrás: KSH, Népszámlálás, 1990, 2001, Nagyközségi Önkormányzat

A népmozgalmi arányszámok az elmúlt majd 40 év távlatában ma már kedvezőbb képet mutatnak. A természetes fogyás 1980-2001-ig tartó mélypontjából kilépve 2007-ben már csak –190 ‰. A vándorlási különbség is pozitív irányba fordul, az ezredfordulóra eléri a 74 főt.

2. táblázat A nagyközség népmozgalmának jellemzői 1970-2001 között

Megnevezés	1970-1979 között	1980-1989 között	1990-2001 között
Lakónépesség változása	4040	3549	3235
Természetes szaporodás/fogyás	– 161	– 318	– 388
Vándorlási különbség	– 387	– 173	74

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2001.

4.2. A népesség kor – és nemek szerinti összetétele

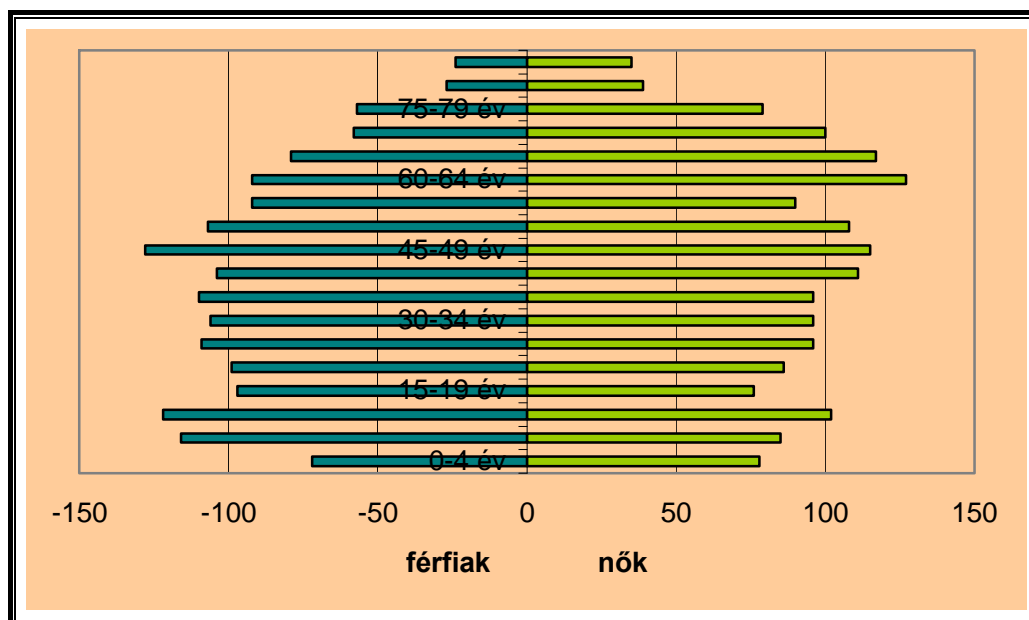
A csanádpalotai lakosok kor- és nemek szerinti összetételén az országban zajló folyamatok rajzolódni kezdnek ki. A 0-14 éves korosztály száma évente kevés százalékkal csökken, amely egy lassú elöregedési folyamat kezdete. Ezzel együtt pozitív, hogy az országos tendenciákkal ellentétben a legidősebb korcsoport létszáma nem emelkedik.

3. táblázat A nagyközség népességének korösszetétele

Év	Lakónépesség	Korcsoport					
		0-14 év		15-59 év		60-X év	
		fő	%	fő	%	fő	%
1990	3549	651	18,34	1986	55,96	912	25,70
2001	3235	575	17,77	1826	56,45	834	25,78
Változás 2001/1990 (%)	- 8,85		-11,67		-8,06		-8,55

Forrás: KSH, Népszámlálás, 1990, 2001.

2. ábra A település korfája 2001-ben

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2001.

A település korfája a 2001. évi népszámlálási adatok alapján készült. Szembetűnő érdekesség, hogy az enyhe nőtöbbség, ami az országban szinte mindenhol megfigyelhető, itt korántsem annyira egyértelmű. A férfítöbbség az 5-39 éves korosztályig folyamatos, majd a 45-49 éves korosztálynál is egyértelmű.

4.3. Iskolai végzettség alakulása

Az 1990-től napjainkig tartó időszakban országos viszonylatban a népesség képzettségi szintjének általános emelkedése figyelhető meg. Nincs ez másként Csanádpalotán sem. Csökkent azon személyek száma, akik az általános iskola első osztályán sem léptek túl, emellett magas – majdnem 85%-os – a 8 osztályt végzettek aránya. Az érettségizett tanulók aránya az akkori és jelenkori lakossághoz viszonyítva közel azonos. A tanulás iránti igény növekedését a felsőfokú végzettséggel rendelkezők gyarapodása mutatja.

4. táblázat A nagyközség népességének végzettsége a megfelelő korúak%-ában

Év	10-X éves, az általános iskola első évfolyamát sem végezettek		15-X éves, legalább az általános iskola 8. évfolyamát végezettek		18-X éves, legalább középiskolai érettségivel rendelkező		25-X éves, egyetemet, főiskolát végezettek (oklevéllel)		Össz.:
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	
1990	7	0,22	1997	68,91	863	31,02	101	----	3327
2001	5	0,2	2237	84,1	659	26	116	5	3017

Forrás: KSH Népszámlálás, 1990, 2001.

4.4. Nemzetiség szerinti megoszlás

Csanádpalota lakosainak nemzetiségi megoszlása nem különösebben változatos. Az itt élők több mint 97%-a magyarnak vallja magát. Noha a XVIII. századi telepítések következtében németek és szlovák származásúak is érkeztek a nagyközségbe, a nagyfokú asszimiláció következtében mára elmagyarosodtak, vagy elhagyták a települést. A német, román, szlovák, szlovén, ukrán és szerb nemzetiség csekély aránya mellett a roma lakosság képviselteti magát nagyobb számban.

5. táblázat A lakosság nemzetiség szerinti megoszlása 2001.

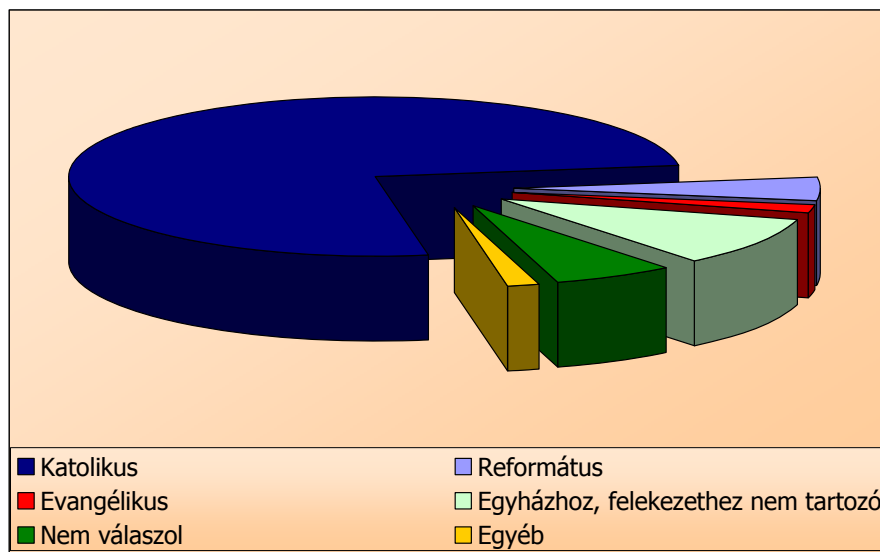
magyar	cigány	német	román	szlovák	szlovén	ukrán	szerb
3170 fő	11 fő	8 fő	7 fő	6 fő	4 fő	2 fő	1 fő
97,9%	0,3%	0,2%	0,21	0,18%	0,12%	0,06%	0,03%

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2001.

4.5. Vallás szerinti megoszlás

Az alábbi diagramm jól szemlélteti a helyiek vallási, felekezeti hovatartozását. A 2001-es népszámláláskor a lakónépesség 75%-a katolikus vallású. Ekkor 160 fő a református és 49 fő az evangélikus egyház híve. Viszonylag sokan nem tartoznak egyházhoz, felekezethez (322 fő) és 214 fő nem adott választ a népszámláláskor.

3. ábra A népesség vallási megoszlása

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2001.

4.6. Gazdasági aktivitás

A település gazdasági aktivitására a foglalkoztatottak számának folyamatos csökkenése, valamint az inaktív keresők és munkanélküliek számának lassú növekedése jellemző. Az eltartottak számában való csökkenés az országos gyermeklétszám alacsony arányával magyarázható.

6. táblázat A nagyközség lakosságának gazdasági aktivitás szerinti megoszlása

Megnevezés	1990		2001	
	fő	%	fő	%
Aktív keresők száma	1468	41,36	899	27,79
Inaktív keresők száma	1154	32,52	1289	39,85
Eltartottak száma	897	25,27	845	26,12
Munkanélküliek száma	30	0,85	202	6,24
Lakónépesség összesen	3549	100	3235	100

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2001.

A csanádpalotaiak 62,85%-a a település határain belül helyezkedik el. Viszonylag sokan – 334 fő – kényszerül ingázásra. Az eljáró dolgozók nagy része

elsősorban az iparban – Makó városban -, néhányan Deszken és Szegeden találtak munkahelyet. A nők közül 15-20 fő a szomszédos Békés megyében, Tótkomlóson működő varrodában dolgozik. A településre bejáró dolgozók aránya csekély (5,2%).

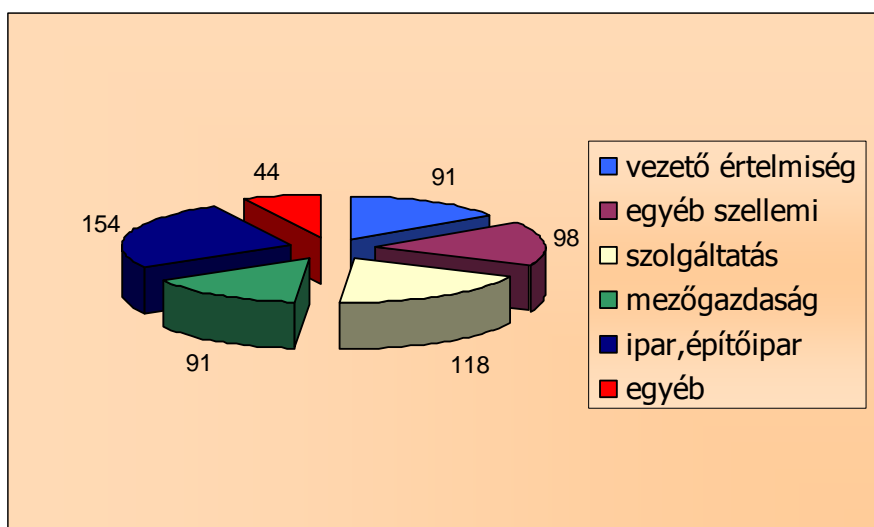
7. táblázat Az ingázás időbeni alakulása

Megnevezés	1990		2001	
	Fő	%	fő	%
Helyben lakó aktív kereső	1468	100	899	100
Lakóhelyén dolgozó	–	-	565	62,85
Eljáró dolgozó	-	-	334	37,15
Bejáró	-	--	31	5,20
A településen dolgozók	-	-	596	100

Forrás: KSH, Népszámlálás, 1990, 2001.

Az összevont foglalkoztatási főcsoportot ábrázoló diagramm az ipar – építőipar súlyát mutatja, ugyanakkor egyre magasabb a szolgáltatásban dolgozók aránya is. A mezőgazdasági foglalkozásúak aránya az előzőekhez képest alacsonyabb, bár az is inkább szezonális jellegű.

4. ábra A lakosság megoszlása foglalkoztatási főcsoport szerint 2001 (fő)

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2001.

5. A település gazdasági jellemzői, legfontosabb vállalkozások, kereskedelem

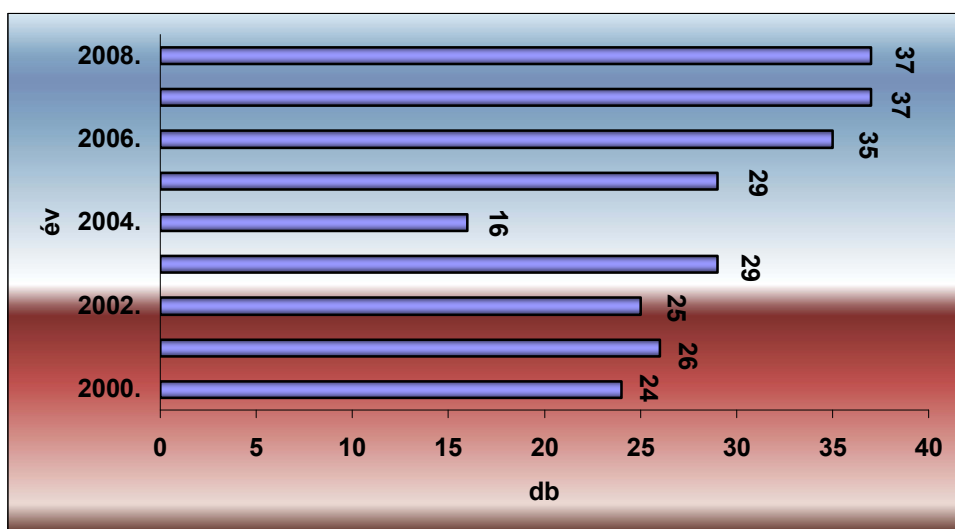
5.1. A gazdaság általános jellemvonásai

Csanádpalota természeti adottságai – talajadottság, éghajlat – a mezőgazdaságnak kedveznek, amely a lakosság életében kiemelt szerepet tölt be. A primer szektor a településen dolgozók több mint 15%-ának ad munkát. Földjein leginkább a búza, kukorica, cukorrépa, hagyma és napraforgó termesztése jellemző. A kis parcellákon termelők száma igen magas. Piaci kapcsolatokkal csak a nagyobb gazdasági társaságok rendelkeznek. A térség legnagyobb szarvasmarha állománya Csanádpalotán, magánvállalkozók tulajdonában van. A mezőgazdasági termékek feldolgozásában, értékesítésében a helyi vállalkozások – Agrár-Ker Kft., Agrotrio Bt., Csanádpalota Sertés Kft., Marosi Hangya Szövetkezet, Palota-Agro Szövetkezet, Szabadság MSZ, Zöld-Határ Kft. – nagy szerepet játszanak. A foglalkoztatottak számát tekintve – megelőzve a szolgáltató szektort (19,7%) – élen áll az ipar/építőipar. A nagyközségben dolgozók majdnem 26%-a él belőle. A vállalkozások egy része a Maros folyó adta előnyöket, lehetőségeket aknázza ki, homok, illetve sóder kitermelési profillal.

Az önkormányzat kiemelt figyelmet fordít a regisztrált munkanélküliek közmunka keretében való foglalkoztatására. Ezen személyek száma az utóbbi években növekedett, 2008-ban a közhasznú és közcélú foglalkoztatottak átlagos évi létszáma: 53 fő volt. A közcélú foglalkoztatás döntő többsége a település tisztaságával, zöldterületeinek gondozásával, a temető gondozásával, a belvízelvezető csatornarendszer felújításával, karbantartásával és kialakításával volt kapcsolatos.

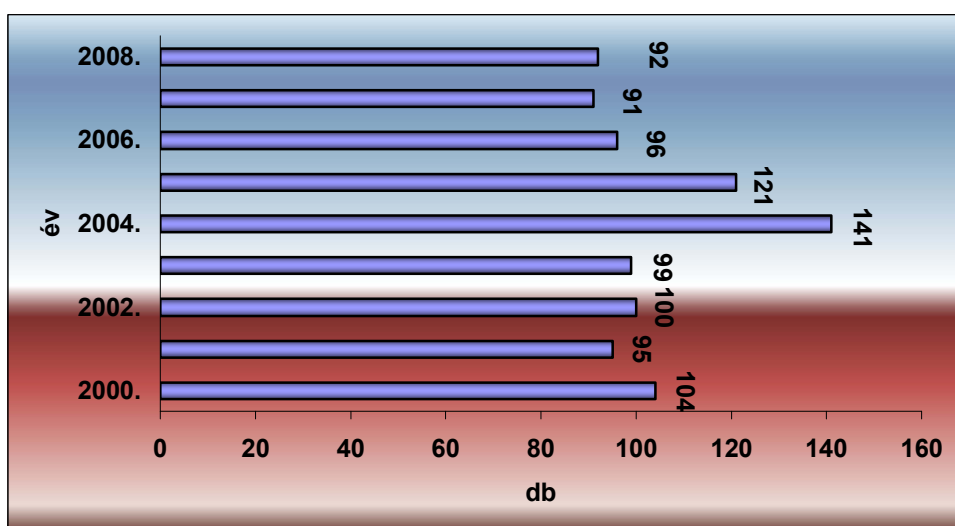
A működő vállalkozások közül az egyéni vállalkozások túlsúlya jellemző. Számuk ez elmúlt években csökken, míg a társas vállalkozások növekvő tendenciája tapasztalható.

5. ábra A társas vállalkozások száma Csanádpalotán (2000-2008)

Forrás: Önkormányzati adatok

6. ábra Az egyéni vállalkozások száma Csanádpalotán (2000-2008)

Forrás: Önkormányzati adatok

5.2. Jelentősebb vállalkozások, gazdasági társaságok bemutatása

8. táblázat Jelentősebb vállalkozások tevékenysége, dolgozói létszáma

Vállalkozás	Tevékenységi kör	Foglalkoztatottak száma	Ebből bejáró	Honnan bejáró
Agrár-Ker Kft.	gabonatermesztés	44	3	Pitvaros, Kövegy Hódmezővásárhely
Zöld Határ Kft.	növénytermesztés	27	4	Pitvaros, Makó, Kövegy
Csanádpalota Sertés Kft.	sertésstenyésztés	15	2	Makó, Kiszombor
Homker Kft.	homok, sóder kitermelés	11	-	-
Kugler Kft.	édesipari termékek gyártása	15	-	-
Tömegcikk Zrt.	fémmegmunkálás	22	-	-
Váll-Ker Kft.	kandallógyártás	8	2	Pitvaros
KIM-M Bt.	élelmiszer jellegű kiskereskedelem	8	2	Makó
Hunor-Coop Zrt	élelmiszer jellegű kiskereskedelem	9	1	Nagylak
Pirográn Kft.	Vas-építőanyag kereskedelem	14	1	Apátfalva

Forrás: Nagyközségi önkormányzat és vállalkozásai, szervezetei által közölt adatok

Agrár-Ker Mezőgazdasági, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.

(Székhelye: 6913 Csanádpalota, Dózsa sor 16.)

1995-ben a csanádpalotai Szabadság Mezőgazdasági Termelőszövetkezet vagyonából jogutódlás által jött létre. Fő tevékenysége a gabonatermesztés, a mezőgazdasági termékek nagykereskedelme, a raktározás, a tárolás és az állattenyésztés. Tevékenységét mintegy 800 hektár területen folytatja. A kft. 44 fő alkalmazottat foglalkoztat, egy-egy személy Pitvarosról, Hódmezővásárhelyről, illetve Kövegyől jár

dolgozni. A társaságnak Csanádpalotán másik két telephelye is van. Egyik gabonaszárító üzem, mérlegház, a másik szarvasmarha telep. Innen szállítják a tejet az Alföldi Tej Kft. székesfehérvári üzemébe. A vállalkozás legfontosabb beszállítója a Trouwn Nutrition Környe Kft.

Zöld Határ Növénytermesztési, Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.

(Székhelye: 6913 Csanádpalota, 3002. hrsz.)

Hasonlóan az Agrár-Ker Kft-hez 1995-ben szintén a Szabadság Mezőgazdasági Termelőszövetkezet vagyonából jogutódlással jött létre. A Zöld Határ Kft. mezőgazdasági termékek nagykereskedelmével, közúti teherszállítással és növénytermesztéssel foglalkozik. Mindehhez 1000 hektár terület áll rendelkezésére. 27 alkalmazottjából egy Makóról, kettő Kövegyről és egy Pitvarosról jár be dolgozni.

2. kép A Zöld Határ Kft. telephelye

Csanádpalota Sertés Hústermelő- és Kereskedelmi Kft.

(Székhelye: 6913 Csanádpalota, Rákóczi u. 6.)

Alapítása 1995-ben szintén Szabadság Mezőgazdasági Termelőszövetkezet átalakulásához kapcsolódik. Fő profilja a sertésenyésztés, – értékesítés, takarmánygyártás. Alapterülete: 4,56 hektár. A székhelyen 15 fő dolgozik, ebből két munkaező Makóról, illetve Kiszomborról érkezik. A vállalkozás fontosabb beszállítói: AGRO-TRIÓ Kft. (Orosháza), ISV Hústermelést Szervező Zrt. (Nyírtelek), Agrár-Ker Kft. (Csanádpalota), legjelentősebb vásárlói a Hungaro Meat Kft. (Kiskunfélegyháza), Atalante Kft. (Orosháza), Maroshús 99 Kft. (Makó).

Homker Homokkitermelő, Építő, Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.

(Székhelye: 6913 Csanádpalota, Mezőhegyesi út)

A vállalkozás tevékenységét 1995 óta folytatja. A kft. homok, sóder kitermeléssel, értékesítéssel és szállítással foglalkozik 2 hektárnyi területen, 11 helyi alkalmazottal. A társaságnak kettő másik telephelye van: Nagylak Maros part, illetve Makó Maros part. Jelentősebb vásárlója a csanádpalotai telephelyű Pirográn Kft. építőanyag értékesítő telepe.

Kugler Sütő- és Élelmiszeripari Kft.

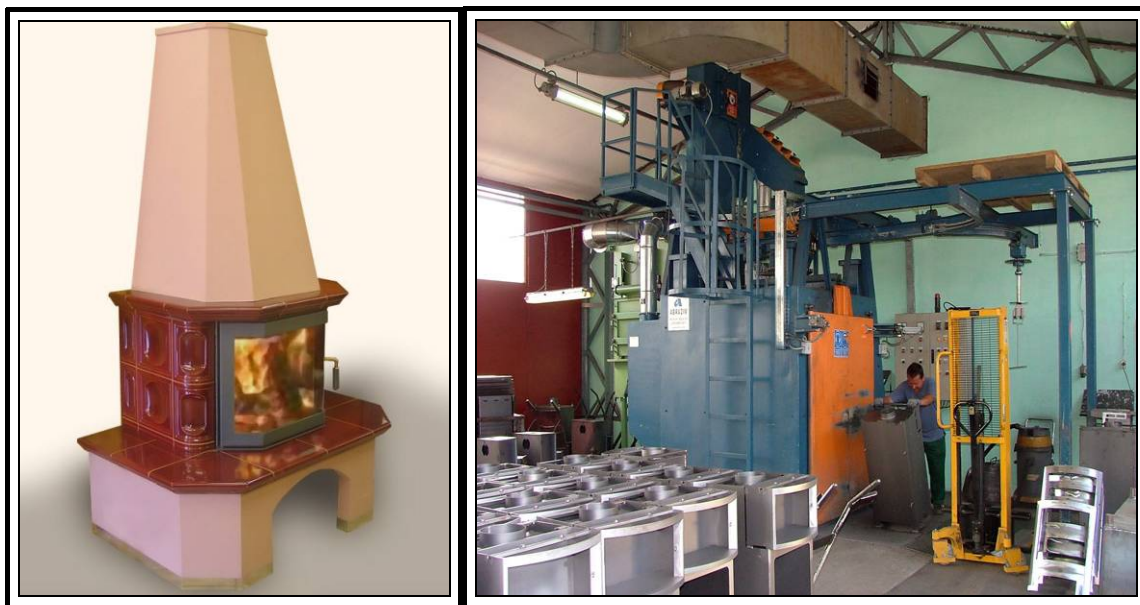
(Székhelye: 6913 Csanádpalota, Rozmaring u.2.)

A családi vállalkozás 1993-ban jött létre a HOLSUM Kft-vel együtt, amely később beleolvadt a Kugler Kft-be. A cég sütő- és édesipari termékek gyártását és forgalmazását 117 m² területen 20 fő foglalkoztatottal végzi. Az alkalmazottak egy része – öt fő – a makói telephelyen dolgozik. Fontosabb beszállítói: Galla Kft. (Makó), Rákóczi Zoltán egyéni vállalkozó (Makó), Hajdú Gabona (Hódmezővásárhely), illetve Mercator Kft. (Szeged).

Szegedi Tömegcikk Készítő Zrt.

(Székhelye: 6724 Szeged, Zákány u. 44.)

A cég csanádpalotai telephelyét 1972-ben létesítette, amely akkor még játégyárként üzemelt. A Tömegcikk Készítő Zrt. fémmegmunkálással foglalkozik. Az üzem alapterülete: 8640 m². A foglalkoztatottak száma jelenleg 22 fő. Legjelentősebb szállító cégük az ócsai FÉG konvektor gyártó Zrt.

3-4. kép A Váll-Ker Kft. egy terméke, illetve üzeme

Váll-Ker Vállalkozói és Kereskedelmi Kft.

(Székhelye: 6900 Makó, Návay Lajos tér 8.)

A gyár 1996-ban jelent meg a településen, amikor kandallók és kandalló díszajtók gyártásába kezdett. A munkálatokat 190 m² területen folytatja. A foglalkoztatottak száma: nyolc fő, amelyből kettő fő Pitvarosról jár be dolgozni.

KIM-M Kereskedelmi Bt.

(Székhelye: 6913 Csanádpalota, Szent István u. 1.)

A KIM-M Bt. családi vállalkozásként alakult 1995-ben. Az élelmiszer kiskereskedelmi üzlet nyolc munkavállalót alkalmaz, köztük kettő makói lakost. Jelentősebb beszállítója a szegedi telephelyű Alföld-Szeged Kft., és a Pick-Szeged Zrt.

Hunor-COOP Zrt.

(Székhelye: Szentés, Petőfi u.5.)

A Csanádpalotán kettő telephellyel rendelkező Zrt. 2004-ben nyitotta meg kapuit. Az üzletek alapterülete 640 m²; alkalmazottainak száma kilenc fő, amelyből egy fő Nagylakról jár. Legjelentősebb beszállítói: Alföld Prokop Zrt (Kecskemét), Pick-Szeged Zrt. (Szeged).

Pirográn Építőipari és Kereskedelmi Kft.

(Székhelye: 6913 Csanádpalota, 1165. hrsz.)

A közeli Maros folyó adottsága miatt 2004-ben alakult a vállalkozás. Fő tevékenysége: vasáru- és építőanyag kereskedelem, homokszárítás, osztályozás és értékesítés. A kft. kettő telephellyel rendelkezik Csanádpalotán, mintegy 3,3 ha területen. A cég alkalmazásában 14 fő dolgozik, akikből egy bejáró.

5.3. A kereskedelem és a szolgáltató szektor

A településen megtalálható kis- és közepes méretű üzletek térségi szerepe egyértelműen megmutatkozik, hiszen a szomszédos kis falvakban csupán az alapvető élelmiszerekhez és háztartási cikkekhez jut a lakosság. A kereskedelmi egységek nagy része – az élelmiszer jellegű üzleteket kivéve – településközponti elhelyezkedésű.

A szolgáltatás széles skálája található meg Csanádpalotán. Az ebben a szektorban tevékenykedő vállalkozások településen belüli helyzete szórt. A lakosság számos fodrász és kozmetikus, több virágkötő, elektroműszerész és villanyszerelő munkáit is igénybe veheti. A szolgáltatások között jelen van az építőipar is, helyben több kőműves, víz- és gázszerelő vállalkozó is tevékenykedik. A nagyközségben működik számítástechnikai szaküzlet, ahol számítástechnikai eszközök javítását is végzik. Az üzletben nyomtatvány-értékesítés is van, de a nagyközségben könyvelőiroda és egy gyógyszertár is működik. Számos egyéb szolgáltatás is elérhető

a településen, mint pl.: állatorvos, fuvarozás, vagyonvédelem, mezőgazdasági szaktanácsadás, kötélgyártás, fakitermelés, fémkovácsolás, hamvasztás, rágcsáló- és féregirtás. A helyi benzinkút nagyban megkönnyíti a környező lakosok közlekedését. Egyfajta szolgáltató ház jellegű a Művelődési Házban működő Teleház. Itt számítógép használat, fénymásolás, nyomtatás és egyéb irodai tevékenységek is elérhetőek.

5. kép Üzemanyag-töltő állomás

9. táblázat A nagyközségben található nagyobb kereskedelmi egységek jellemző adatai

Megnevezés	Alapterülete (m ²)	Profil	Foglalkoztatottak száma
KIM-M Bt.	112+30	Élelmiszer jellegű kiskereskedelem	6+2
Hunor-Coop Zrt.	460+ 180	Élelmiszer jellegű kiskereskedelem	7+2
Összesen	572 + 210		13 + 4

Forrás: Nagyközség önkormányzata

5.3.1. Élelmiszer-kereskedelem

Csanádpalotán 11 db élelmiszer jellegű üzlet található, amely mutató térségi viszonylatban igen magas. A sok kisebb családi vállalkozás mellett a kereskedelem meghatározó szereplője a Hunor-Coop Zrt. és a KIM-M Bt. Pékáruval a Kugler Sütőipari Kft. látja el a lakosságot, hentesáruval a Maroshús 99. Kft. szolgál, de friss zöldség és gyümölcsáru is beszerezhető helyben. Az élelmiszer-kereskedelem területén – elsősorban a zöldség-gyümölcs vonatkozásában – a lakosság ellátását a heti két alkalommal (kedd és szombati napokon) megrendezésre kerülő piac is segíti. A piactér teljes felújítása, a fedett elárúsító-helyek kialakítása a közeljövőben pályázati forrásból megtörténik.

6. kép ABC kisáruház

5.3.2. Tartós fogyasztási cikk, iparcikk

A tartós fogyasztási cikkeket kínáló szakboltok száma és forgalma nagy, melyben a környező falvak lakosságának jelenléte állandó. Négy ruházati bolt és öt

iparcikk jellegű üzlet működik a nagyközségben. A könyv, újság, papíráru szaküzlet (3 db), valamint a vasáru, festék és üvegszaküzlet (2 db) széles árukínálattal rendelkezik.

5.3.3. Mezőgazdasági- és termelőeszköz kereskedelem

A nagyközségben magánszemélyek tulajdonában és üzemeltetésében három jelentős árukészlettel rendelkező, mezőgazdasági cikket, termelő eszközöket, gépeket, növényvédő-szereket, illetve műtrágyákat árusító üzlet van.

5.3.4. Tüzelő- és építőanyag kereskedelem

Csanádpalotán két jelentős gazdasági társaság – Homker Kft. és a Pirográn Kft. – foglalkozik tüzelő- és építőanyag kereskedelemmel. Ezek a vállalkozások látják el a környező települések polgárait az üzletkörbe tartozó árukkal.

5.3.5. Gyógyszer kereskedelem

A helyi gyógyszertár 1880-ban létesült, forgalma nagy, jelenleg Kövegy községet is kiszolgálja. Az ottani lakosság ellátására hetente egy alkalommal Kövegyen is végeznek árusítást. A környező települések közül a Csanádpalotától 9 km távolságra lévő Pitvaros községben működik csupán gyógyszertár, így a helyi patika látja el a szomszédos kisebb településen élőket.

7. kép Gyógyszertár

5.4. A gazdasági élet háttérintézményei

5.4.1. Pénzintézetek

Csanádpalota mindkét pénzintézete a községháza földszinti részén üzemel. Az erre a célra kialakított helyiségekben a legkorszerűbb technikát alkalmazva 4-4 fő dolgozik. A településen az **OTP Bank Nyrt.** bankfiókja 35 éve üzemel. Tevékenységi körei: lakossági hitelezés, betét üzletek, lakossági számlavezetés, lakáshitel, szabad felhasználású hitelek, vállalkozói számlavezetés, önkormányzati számlavezetés, gyámi számlavezetés.

A lakosság legnagyobb pénzintézet helyi fiók mellett a **Fontana Credit Takarékszövetkezet Csanádpalotai Kirendeltség** szolgáltatásait is igénybe vehetik. A Takarékszövetkezet 51 éve van jelen a nagyközségben. A kirendeltség 599 lakossági folyószámlát és 110 egyéb számlát vezet. Az OTP 2008-ban, a

Takarékszövetkezet 2004-ben költözött jelenlegi helyére a településközpont városias környezetébe.

5.4.2. Postahivatal

Csanádpalotán 1871-ben kezdte meg működését a postahivatal. Folyamatos fejlődését már az 1892-es távíróval való felszerelése is mutatta. A hagyományos postai szolgáltatások mellett biztosítási tevékenységgel is várják ügyfeleiket.

8. kép Posta

5.4.3. Hitelügyintézés, biztosítási tevékenység

Csanádpalotán helyi ügyintézők, alkuszok és brókerek kínálatában számtalan biztosító társaság képviselteti magát. Mellettük a fent felsorolt pénzügyintézetek is ellátják egyes biztosítók képviselőit. Hitelügyintézéssel a pénzügyintézetek mellett magánszemélyekhez is fordulhatnak a lakosok.

5.5. Idegenforgalom

Csanádpalota turizmusának alapjául leginkább a **természet adta lehetőségek** szolgálnak. A Maros hullámtere, a Csanádi puszták, a Palotai tehénjárás védett területek, a fontos tájékoztató pontként szolgáló kunhalmok – Dávid-halom, Zöld-halom, Nagy-halom, Csiga-halom – sok látnivalóval lepik meg az ide érkező turistákat. A Vásárhelyi- és Csanádi -puszták különleges madárvédelmi területe, valamint a Vásárhelyi és Csanádi gyepek különleges élményben részesítik a látogatókat.

Az idegenforgalom további fejlődési lehetőségeire utal, hogy túl van a kezdeti lépéseken a makói fürdőfejlesztéshez kapcsolódó szálláshelyfejlesztés, illetve jó indikátora ennek a helyben egyre inkább megélénkülő ingatlanforgalom. A felújítható, bővíthető házak, illetve beépíthető telkek ma már nem csak a helyiek körében népszerűek, de a határ túlsó oldaláról is egyre több érdeklődő és vásárló érkezik. Ezt a folyamatot támasztja alá a hagyományosan erős határon átnyúló településközi együttműködés, amelynek keretében a Csanádpalota–Nádlac közötti út revitalizálása szerepel, illetve segíti azt a megvalósuló M43-as gyorsforgalmi út, amely a román-magyar átkelőt Csanádpalota területére helyezi át.

9. kép Lovas pálya

Csanádpalota egyik legfőbb látványossága az első magyar színigazgató tiszteletére létrehozott **Kelemen László Emlékpark**. Sírja körül a Kelemen László Emlékéért Kulturális Alapítvány által kialakított kegyeleti park látható. Itt találhatóak meg azon személyek síremlékei is, akik sokat tettek a településért. A **Hósi Panteon** az 1848-as szabadságharc, az első és második világháború, valamint az 1956-os forradalom elesettjeinek emlékhelye, amely létrehozásának támogatásában a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadisírgondozó Iroda jelentős szerepet vállalt. Fontos állomása az ide érkező turistáknak a **tájház**, az 1863-ban épület **kápolna**, valamint a **Római Katolikus Templom**. A tájházban a konyhában használatos eszközök (korsók, tálak, butellák, üvegek) mellett a századforduló divatjának megfelelően, berendezett szobabelső látható a gyűjteményben: festett bútorokkal (sarokpaddal, asztallal, ágygal, sublóttal) és szentképekkel. A kisvárosi hangulatot árasztó monumentális **községháza** és a **szolgabírói kastély** különleges látványa Csanádpalotának. A nagyközség központjában tekinthető meg a 2005-ben átadott, **Csanád nevű települések emlékműve** (Csanádalberti, Csanádapáca, Csanádpalota, Erdőcsinád – Románia, Érsekcsanád, Magyarcsanád, Óscsanád – Románia, Szászcsanád – Románia).

2005-ben a nagyközség lakosságának, civil szervezeteinek és az önkormányzat összefogásának eredményeképpen kialakított szabadidőparkban kapott helyet a horgászto és az országos versenyeknek is helyet adó lovas pálya.

10. kép Kelemen László emlékpark

A településen falusi vendégfogadás néhány háznál működik, zömmel jól felszerelt magánszállások. Csanádpalota falusi szálláshely-kínálatának kapacitása 26 férőhelyes. A Fényes Panzió, Étterem és Cukrászda (Kelemen tér 3/B) kereskedelmi szálláshely-kapacitása 14 fő.

10. táblázat A vendéglátóhelyek megoszlása az egyes kategóriák között

Megnevezés	1990	2001	Tárgyévhez közeli adat
Vendéglátóhelyek száma összesen (magán is)	3	13	14
Ebből:			
– éttermek, cukrászdák	1	3	5
– egyéb, nyílt árusítású vendéglátóhelyek	2	10	9
– munkahelyi vendéglátóhelyek	-	-	-

Forrás: KSH

A nagyközség legnagyobb befogadóképességű (250 fő) vendéglátóhelye az 1890-es években épült Fényes vendéglő, amely építészetileg is fontos emlék

Csanádpalotán. A vendéglőben továbbá egy cukrászda is üzemel, valamint szálláshelyként is funkcionál. Az Alföld értékeihez igazodva, tanyasi környezetben a 67-es Vendéglő várja a betérőket. Az említetteken kívül számos hangulatos vendéglátóegység közül válogathat a lakosság, illetve az erre járó idegen. Számuk a rendszerváltás óta közel ötszörösére nőtt.

11. táblázat A nagyközségben található nagyobb éttermek, vendéglátóhelyek területe és befogadóképessége

Megnevezés	Területe (m²)	Befogadóképesség (fő)
Étterem		
Fényes vendéglő	870	250
67-es vendéglő	102	50
Étterem összesen	2 db 972 m²	300
Cukrászda		
Fényes cukrászda	120	50
Sarokház söröző	40	20
Fáraó teázó	40	30
Cukrászda összesen	3 db 200 m²	100
Presszó, italbolt		
Ámor Presszó	42	30
Bisztró	134	40
Búbos Söröző	118	30
Koccintó Italbolt	149	20
Platán Söröző	48	20
Rózsa Söröző	40	20
Sarokház Söröző	170	50
Sport büfé	160	30
Tintaló Presszó	46	20
Vén Platán Italbolt	79	20
Presszó, italbolt összesen	10 db 986 m ²	280
Összesen	15 db 2158 m²	680

Forrás: Nagyközség önkormányzata

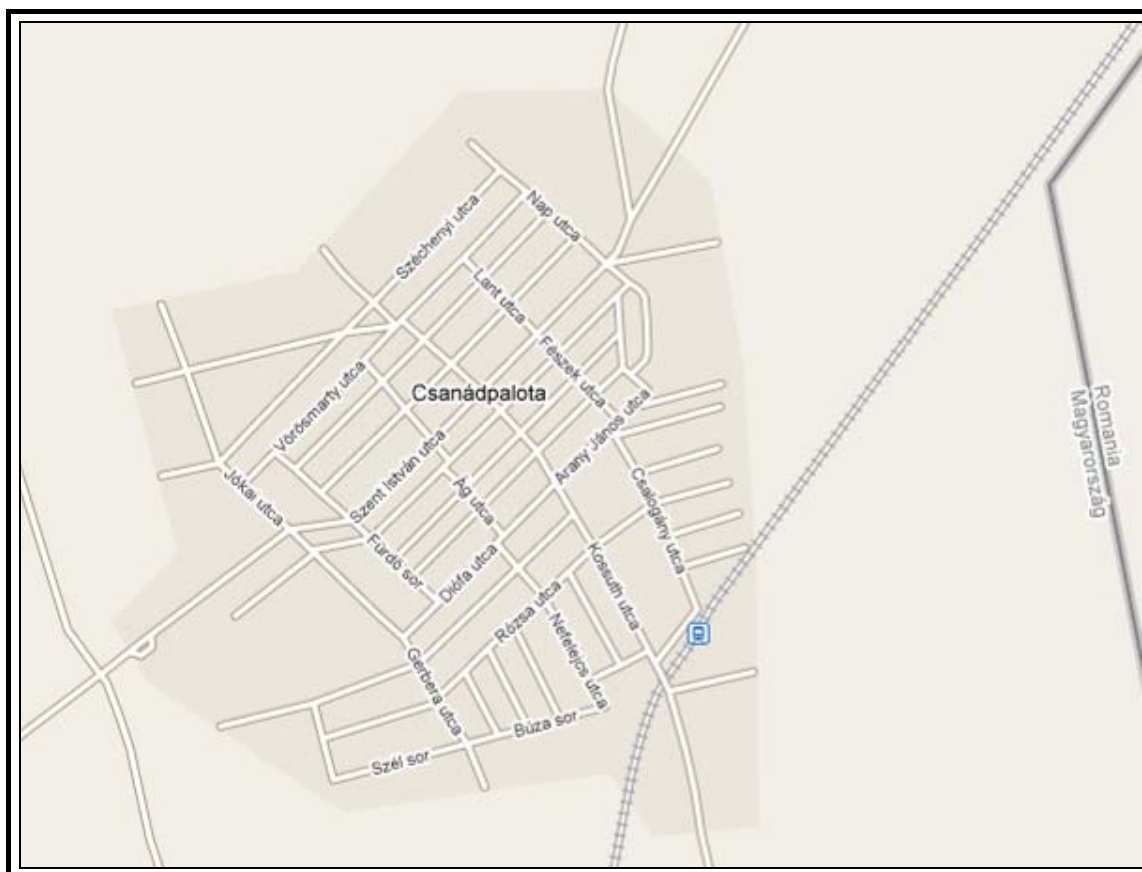
6. A nagyközség településszerkezete, településképe

6.1. Csanádpalota településmorfológiája

A település korábbi szerkezetének fejlődésében nagy szerepe volt a vízi útvonalaknak. A Tisza-Maros vízrendszerébe tartozó kisebb erek a múltban elsődleges településfejlesztő hatásúak voltak, amelyet a közelében található régészeti lelőhelyek is bizonyítanak. Palota középkori helye is a vízfolyás mellett feltételezhető. Csanádpalota mai szabályos utcahálózata a XVIII. századi újratelepítés eredménye. A kamara mérnökei a fontosabb középületeket a főutca teresedésében, illetve annak közvetlen közelébe tervezték.

Az egymásra merőleges utcák legnagyobb részén oldalhatáron álló beépítési mód dominál, az épületek többsége utcafronti kialakítású. Ezt az egységességet néhol a Csanádpalotától hagyományosan idegen, előkertes és szabadon álló beépítés zavarja meg.

A település **központi területe egyértelműen kisvárosias hangulatot áraszt**. A Kelemen László tér környeztében a fésűs beépítés eltűnik, az épületek zárt sora figyelhető meg. A Községháza, Általános Iskola, Plébániaház és a Római katolikus templom jelentős tömegű, méretű és magasságú épületeinek összhatása kifejezetten kisvárosi léptéket ad a térnek.

2. térkép Csanádpalota térképe

6.1.1. Településrendezési Terv

A nagyközség és Kövegy közös tanácsú települések 1984-es összevont rendezési tervét a vonatkozó jogszabályi előírások jelentős módosulása következtében a 2007-ben elkészült új Településrendezési Terv váltotta fel. Csanádpalota Nagyközség Önkormányzatának Képviselő-testülete 159/2005. (VIII.30.) Kth. számú határozatával elfogadta a nagyközség Településfejlesztési Konceptióját. A nagyközség Helyi Építési Szabályzatát és mellékleteit a 151/2007. (VI.27.) önkormányzati rendelettel fogadták el.

Csanádpalota Településrendezési Terve az Országos Településrendezési és Építési Követelmények (OTÉK) alapján az alábbi területfelhasználási egységeket különíti el:

Beépítésre szánt terület:

- településközponti vegyes terület
- lakóterület
- gazdasági terület
- különleges terület

Beépítésre nem szánt terület:

- közlekedési és közműterületek
- zöldterület
- erdőterület
- vízgazdálkodási terület
- mezőgazdasági terület

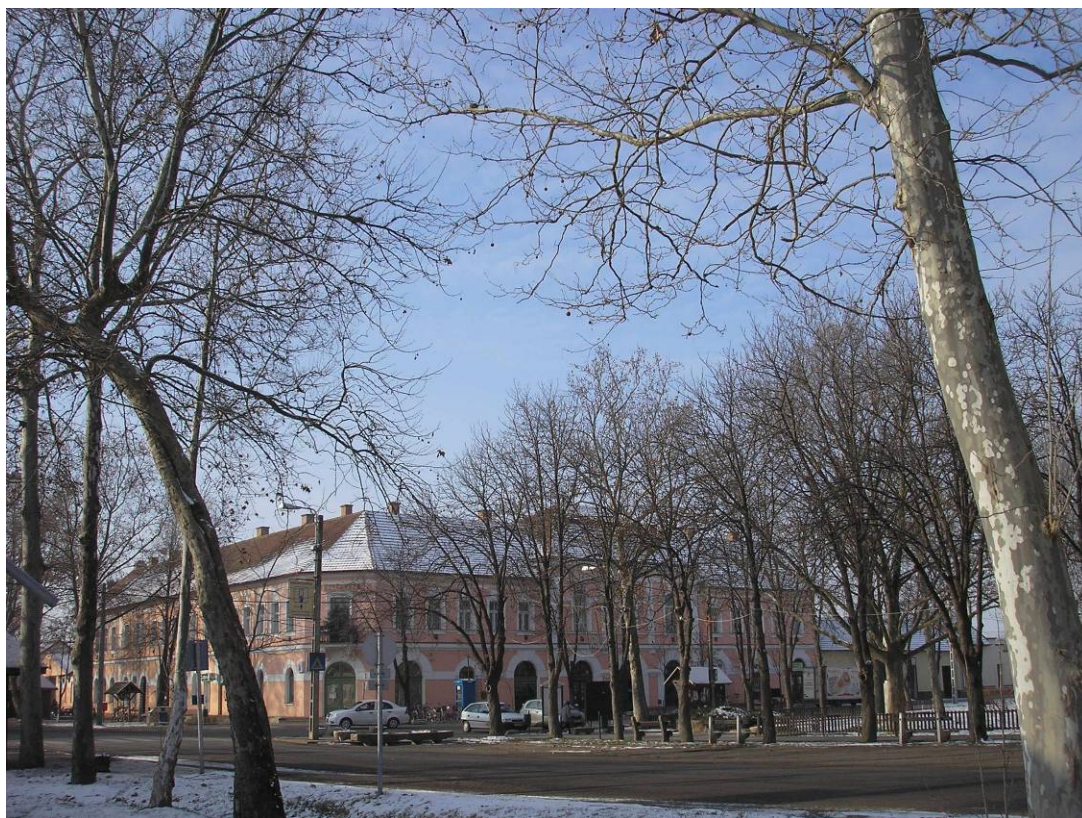
12. táblázat A nagyközség rendezési tervei, azok jóváhagyó rendelete, határozata, elfogadás ideje

Megnevezés	A jóváhagyó rendelet, határozat	Elfogadás ideje
Településszerkezeti terv	81/2007. (V. 8.) Kt. h.	2007. 05. 08.
Szabályozási terv	15/2007. (VI. 27.) Kt. h.	2007. 06. 27.
Helyi építési szabályzat	151/2007. (VI. 27.) Kt. h.	2007. 06. 27.

Forrás: Nagyközség önkormányzata

Településközponti vegyes terület

Jellemzően a nagyközség központjában kialakult intézmények hálózatát foglalja magába. Ebben a területfelhasználási egységben a lakosság igényeit ellátó kereskedelmi egységek, egyházi és oktatási intézmények, valamint szolgáltatások kapnak helyet. Mint általában a települések többségénél, a „központ” Csanádpalotán is a főbb közlekedési útvonalak csomópontjában alakult ki. A tömegében és homlokzatában is kisvárosias jellegű épületek a központi funkciót még hangsúlyosabbá teszik.

11. kép Településközpont részlet

Lakóterület

A település sajátos építési használatának következtében a lakóterület utcáinak összessége falusias övezetben jelenik meg. Az övezeten belül elkülönülnek a kialakult kistelkes, a kialakult általános, illetve a kialakult csoportos építési telkek halmazai. Ezen ingatlanok beépítésről az OTÉK és a Helyi Építési Szabályzat előírásai rendelkeznek. A hagyományos fésűs, oromfalas beépítés egységességét olykor utcával párhuzamos tetőgerincű épületek zavarják meg. Mint minden településen, így Csanádpalotán is kellően elkülönülnek egymástól a különböző korszakok építészeti alkotásai. A szocialista időszak egyen- és tömbházaival mellett esztétikus, mai igényeket kielégítő, olykor feltűnő lakóházak jelenléte is tapasztalható.

12-13. kép Lakótelep és új építésű lakóház

14-15. kép Utcarészeket új és régebbi épületekkel

Gazdasági terület

Csanádpalota gazdasági területei a külsőségeken, a főbb közlekedési útvonalak mentén helyezkednek el. A területfelhasználási egység kereskedelmi-szolgáltató (Gksz), ipari (Gip), valamint – az egykori majorokat, állattartó telepeket és mezőgazdasági központokat összefogó – mezőgazdasági üzemi övezetekre (Gm) tagolódik. A kereskedelmi-szolgáltató, illetve ipari övezetek a település peremén, míg a mezőgazdasági üzemi övezetek attól távolodva találhatóak. A nagyközség belterületétől nyugatra tartalék gazdasági területek kerültek kijelölésre.

Különleges terület

A nagyközség Településrendezési Terve az alábbi különleges területeket különíti el: a jelenlegi záportó és környékén található szabadidő központ és sporttelep; a volt

nevelőintézet helyén kijelölt ifjak és idősek otthona; a krematórium; a kegyeleti park; a temető; a rekultiválandó hulladékkezelő telepek, a jelenlegi dögtelep, valamint a hulladékudvar kialakítási lehetősége.

A gázüzemű, teljesen automata vezérlésű krematórium 2001-ben épült a nagyközség határától 250 m távolságra, a 4434 sz. és a 4451 jelű országos közút által bezárt területen. Üzemeltetője az IN MEMORIAN CONCREMO Temetkezési és Szolgáltató Kft.

16. kép Krematórium

Közlekedési és közműterület

Ezen területfelhasználás az országos és helyi közutakat, járdákat, gyalogutakat, gépjármű-várakozóhelyeket, illetve ezek vízelvezetési rendszerét, környezetvédelmi létesítményeit és a közművek építményeit foglalja magába.

Zöldterület

A településen a zöldterület, közpark-terület és egyéb zöldfelület övezetre osztható. A közparkokat az intenzív használat és jelentős településképi érték jellemezi. Csanádpalota kiterjedt zöldfelületein – a település szerkezetében szórtan – magas számmal, igényes, újonnan kialakított, szabályos játszóterek találhatóak.

17. kép Diófa utcai játszótér

Erdőterület

Az erdőterületek gazdasági erdő és véderdő övezetbe tartoznak. Rajtuk az épületek elhelyezése szigorúan szabályozott.

Mezőgazdasági terület

Csanádpalota mezőgazdasági területei az ún. általános mezőgazdasági területbe sorolandóak. Ezen belül általános övezetet és egyéb mezőgazdasági övezetet különít el a Rendezési Terv. Az általános övezetben döntően a szántóföldi növénytermesztés, illetve új lakóépület kialakításának lehetősége jellemző, míg az egyéb mezőgazdaság övezetbe a mélyebb fekvésű, belvízzel veszélyeztetett területek, továbbá a különböző speciális védelmet igénylő, ún. természeti területek, illetve védőterületet igénylő létesítmények (pl.: szennyvíztisztító telep) kaptak besorolást.

Vízgazdálkodási terület

A területfelhasználási egységbe a Maros folyó medre, part sávja és hullámtere, a belvízi és öntözőcsatornák medre és parti sávja, továbbá az egyéb vízgazdálkodási létesítmények (árvízvédelmi töltés, vízmű, víztározó) tartoznak.

13. táblázat A nagyközség fejlesztési koncepciója, programja, egyéb tervei, programjai. A jóváhagyó határozat száma és elfogadásának ideje

Megnevezés	A jóváhagyó határozat	Elfogadás ideje
Településfejlesztési koncepció	48/2007. (III. 27.)	2007. 03. 27.
Településfejlesztési program	49/2007. (III. 27.)	2007. 03. 27.
Környezetvédelmi program	231/2005. (XI. 29.)	2005. 11. 29.
Egyéb tervek, programok	61/2002. (IV. 18.)	2002. 04. 18.
	42/2004, (II. 12.)	2004. 02. 12.
	205/2005. (X. 25.)	2005. 10. 25.

Forrás: Nagyközség önkormányzata

14. táblázat A beépítésre szánt területek növekedésének megoszlása

A terület-felhasználás növelésével nyerhető területek		
Terület-felhasználás típusa	Tervezett területfejlesztés nagysága összesen	A tervezett fejlesztési terület és a belterület viszonya
Lakóterület	6,4410 ha tartalékterület	100
Településközpont vegyes terület	0	0
Különleges terület	0	0
Kereskedelmi, szolgáltató, gazdasági terület	20,7330 ha tartalékterület	29% belterület 71% külterület
Összesen	27,710 ha	46% belterület

Forrás: Nagyközség önkormányzata

6.1.2. A nagyközség lakásállománya

A rendszerváltástól napjainkig eltelt időszakban a lakásállomány csökkenő tendenciája és minőségi javulása figyelhető meg. Míg az 1 és 2 szobás lakások egyértelmű fogyása mutatkozik, addig a 3 szobások évről-évre gyarapodnak. Ez idő alatt a 4 vagy több szobás lakóházak építése az évtized elején mutatkozó – országos tendenciáknak megfelelő – fellendülése 2008-ra némileg mérséklődött.

15. táblázat A nagyközség lakásállománya

	1990		2001		2007/2008	
	Lakások száma (db)	Lakások megoszlása (%)	Lakások száma (db)	Lakások megoszlása (%)	Lakások száma (db)	Lakások megoszlása (%)
1 szobás	327	19,4	282	16,8	255	15,5
2 szobás	911	54,1	888	52,9	870	53,0
3 szobás	386	22,9	439	26,2	452	27,5
4 vagy több szobás	60	3,6	69	4,1	66	4,0
Összesen	1684	100	1678	100	1643	100

Forrás: Népszámlálás, 1990, 2001. ill. használatbavételi engedély alapján számítva.

A komfortos és összkomfortos lakások aránya az elmúlt 18 év alatt fokozatosan növekedett. Csanádpalotán ma a lakások majdnem fele komfortos, míg 25%-a összkomfortosnak mondható. A félkomfortos és komfort nélküli épületek fogyó mértéke ellenére még mindig jelen vannak a településen. Ennek oka a külterületen található tanyaépületek magas száma. Általánosságban ezen lakóingatlanok jellemzően komfort nélküliek, azonban közülük 14 egység elektromos energiával ellátott. 1990-től Csanádpalotán 24 db lakóépület épült, ebből az utóbbi öt évben 5 építkezés valósult meg. A határon is átnyúló, élénkülő ingatlanpiac a lakás- és épületállomány örvendetes megújulásához is hozzájárul.

16. táblázat A nagyközségi lakásállomány komfortfokozatának alakulása

Komfort fokozat	1990		2001		Tárgyévhez közeli adat	
	Lakások száma (db)	Lakások aránya (%)	Lakások száma (db)	Lakások aránya (%)	Lakások száma (db)	Lakások aránya (%)
Összkomfortos	277	16,4	357	21,3	415	25,3
Komfortos	367	21,9	536	31,9	740	45,0
Félkomfortos	280	16,6	204	12,2	149	9,1
Komfort nélküli	734	43,6	516	30,7	304	18,5
Szükségglakás	26	1,5	65	3,9	35	2,1
Összesen	1684	100	1678	100	1643	100

Forrás: Népszámlálás, 1990, 2001. ill. használatbavételi engedély alapján számítva.

6.2. Zöldfelületi rendszerek

Csanádpalota településszerkezetének egyik jellegzetessége a rendkívül széles, akár 15 m-t is elérő gondozott zöldsávok jelenléte. Bennük kettős, helyenként hármas fasorok találhatóak, jellemzően gyümölcsfákból. Ezen zöldfelületek elsődleges funkciója a lakossági rekreáció lehetőségének biztosítása. A település központjában található **Kelemen László tér** dús növényállományának köszönhetően díszkertként funkcionál, északi részén játszótér került kialakításra. A nagyközség további zöldfelületei méretük, alakjuk, elhelyezkedésük tekintetében speciális helyzetűek: a **Diófa utcai park** hosszan elnyúló, keskeny kialakítású, színvonalas játszótérrel rendelkezik. A **Fürdő sori** vízmű körül elsősorban védő funkciójú zöldterület található. A település legnagyobb összefüggő zöldterülete a horgásztó és környéke, valamint a lovaspálya hétvégeken a helyi, illetve vidékről ideérkező vendégek kedvelt pihenőhelye.

18. kép A horgásztó és ápolat környezete

A Kelemen László emlékpark 1999. óta helyi védelem alatt áll. A közparkok mellett fontos szerkezeti elemek az intézmények és különleges területek nagyobb kiterjedésű zöldfelületei. Ezek főként az iskola, az óvoda, a volt nevelőotthon és a templom környezetében lelhetőek fel.

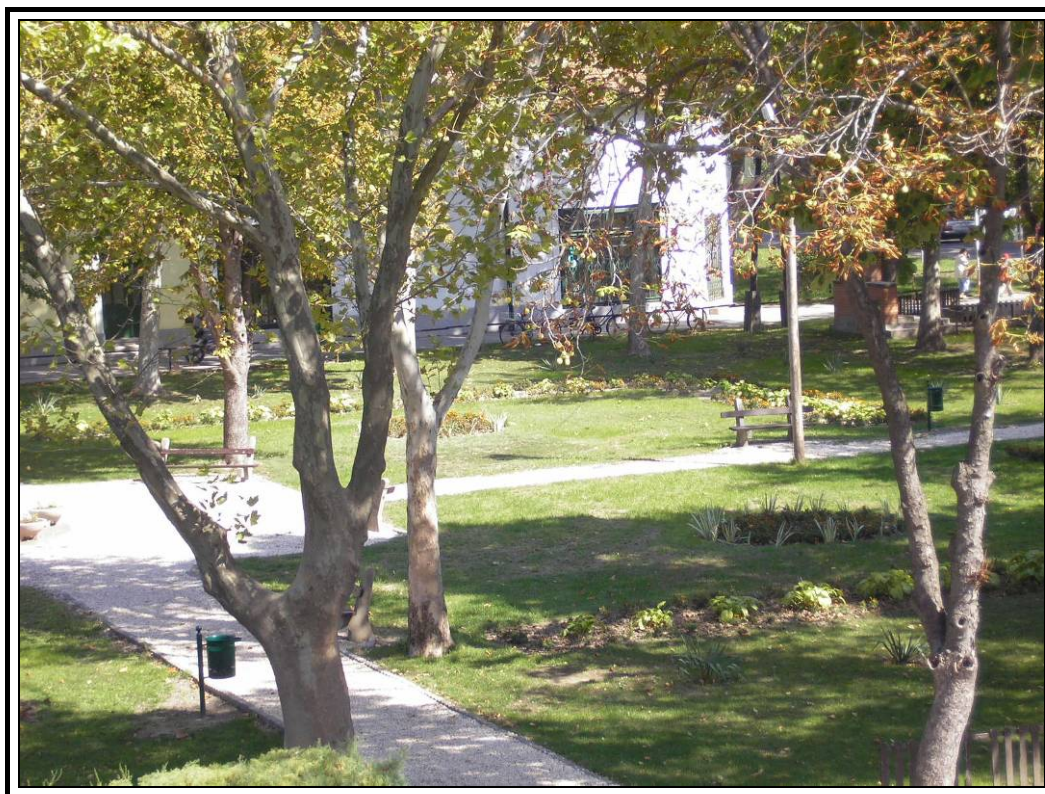

19. kép Játszótér

17. táblázat A település zöldterületei

Megnevezés	Helyrajzi szám	Területe (m ²)
Kelemen téri játszótér	477/4	2 244
Diófa utcai játszótér	421/1	1 592
Főtéri park	477/3	2 945
Kelemen László Emlékpark	1210	1 000

Forrás: Csanádpalota Nagyközség Településrendezési Terve 2007.

20. kép Kelemen László park

6.3. Természeti értékek

Az igazgatási terület egyes részei a Kőrös-Maros Nemzeti Park területéhez tartoznak. A nemzeti park 1997-ben jött létre a Dél-Tiszántúl természeti és táji értékeinek (800 000 ha) megőrzése érdekében. A **Maros hullámtere** – Csanádpalota külterületének déli részén – országos jelentőségű védett terület. Az itt található fűz- nyár ligeterdő értékes növényállománnyal rendelkezik.

A **Csanádi puszták** értéke ősi szikes voltában rejlik. A területet egykor löszpuszta-rét borította, amelyek ma már csak nyomokban maradtak meg. A Kőrös-Maros Nemzeti Park Csanádi Puszták területi egysége három pusztai foltból (Kopáncsi-, Montág-, Királyhegyesi-pusztá) tevődik össze, és mintegy 4072 hektárt tesz ki. A terület számos jellegzetes, védendő alföldi fajnak őrzi jelentős állományát. Növényvilágára a löszpuszta-gyeppek társulásai jellemzőek. Ilyen értékes löszpusztai növényfajok a területen a vetővirág, a tavaszi hérics, a macskahere, a közönséges

borkóró és az őszi csillagvirág. A löszpuszták a fokozottan védett tűzok számára is biztosítanak fészkelő helyet. A Tótkomlós-Makói úton haladva balkéz felől levő megfigyelőtoronyból a Csanádi puszták madárvilága tanulmányozható.

A **Palotai tehénjárás** fokozottan védett természeti terület az Ős-Maros medrének maradványa. A 150 hektárnyi területű puszta-legelő közepén egy 120 éves eperfával találkozhatunk. Értékes élővilággal rendelkezik, hiszen itt költ a kisörgébics és a parlagi pityer.

A településen Natura 2000 területekkel is találkozhatunk. Ezek az értékes természeti területek, élőhelyek az eredeti európai élővilágot őrzik. Hazánk területének közel 21%-a vált Natura 2000 területté. Csanádpalota közigazgatási területén ebbe a kategóriába a **Vásárhelyi- és a Csanádi-puszták** különleges madárvédelmi területe, valamint a **Vásárhelyi és Csanádi gyepek** kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területei sorolhatóak.

A nagyközség területén négy „ex-lege” védelem alatt álló **kunhalom** áll. Ezek a fontos tájékozódási pontok a Dávid-halom, Zöld-halom, Nagy-halom és Csiga-halom.

A település belterületén – a Szent István utca két oldalán – meglévő platánfasor, valamint a Kossuth Lajos utca kocsányos tölgye helyi védelemben részesítendő.

6.4. Épített környezet védelme

Csanádpalota 250 éves történetének emlékei főként a XIX-XX. század fordulójáról származó eklektikus és szecessziós jegyeket viselő épületek, építmények által maradtak ránk. A településen 52 védelemre kijelölt épület és műalkotás található meg. Országos jelentőségű védelmet egyetlen épület – a **Zelman-féle volt hengermalom** – élvezett, azonban egy közelmúltbeli tűzeset következtében helyreállíthatatlan károk miatt védettségét 2006-ban elvesztette. **Kelemen Lászlónak**, az első magyar nyelvű színi-igazgatónak a lezárt régi temetőben lévő **nyughelyét** a Nemzeti Kegyeleti Bizottság 2006-ban a 46/2006. számú határozatával a **Nemzeti Sírkert részévé nyilvánította**.

Ideiglenes műemlékvédelemben részesül **Nepomuki Szent János szobra**, valamint a **Római Katolikus Templom és Templomkert**.

Helyi védettségű középületek:

- *Általános Iskola*
- *Községháza*
- *Római katolikus plébánia*
- *Római katolikus templom*
- *Volt Szolgabírói Hivatal*
- *Tájház – Szent I. u. 42.*
- *Temetőkápolna*
- *Vasútállomás*

Római katolikus templom

A templom 236 éves múltjával a település legkiemelkedőbb értékű épülete. 1768-73 között barokk stílusban a királyi kamara aradi uradalma építette. Alapkövét 1768-ban a csanádi püspök megbízásából Pétsi István pécskai plébános Nepomuki Szent János vértanú tiszteletére helyezték el. A közelmúltban SAPARD pályázat keretében teljes külső és belső felújításon esett át. A háromszakaszos fő homlokzatot kettős lizénák hangsúlyozzák. Az órapárkánnyal koronázott toronytest kissé előrenéz. Oldalhomlokzata íves záradékú ablakoktól tagolt, a szentélyhez emeletes sekrestye tartozik. A templom eredeti toronysisakja 1963-ban leégett, ezután zömökebb, illetve kevésbé jó arányú került a helyére. A templom harangjai a legmodernebb technikával lettek felújítva. A magyar szenteket ábrázoló üvegablakok impozáns látványt nyújtanak. A környező településekről is rendszeresen érkeznek látogatók megtekinteni a vásárhelyi Mágori Aranka művésznő munkáit.

A templommal egy időben készült a parókia is. A község telepítése, a templom és a parókia létesítése gróf galánthai Fekete György (1711-1788) nevéhez fűződik. A helység lakói tisztelettel adóztak emlékének: a szájhagyomány szerint a mai főoltárkép térdeplő alakja a grófot, az imádkozó nő a gróf feleségét ábrázolja. Mindkettőjüket a templom kriptájában temették el.

21. kép Katolikus Templom

Szolgabírói épület

Az egykori Szolgabírói Hivatal 1927-ben épült. A saroktornyos, barokk kastély máig Csanádpalota legjellegzetesebb építészeti emléke. Korábban katonai laktanyaként is működött. Jelenleg üresen áll az ingatlan.

22. kép Szolgabírói épület

Tájház

A Tájház létrehozása Asztalos P. Kálmán (1905-1989) parasztköltő, autodidakta néprajzkutató érdeme, aki összegyűjtötte a faluban használatos XIX-XX. századi tárgyakat. 196 m² területen a századfordulónak megfelelő berendezésű helyiségek a múltat idézik. Az udvaron és a kocsiszínbén mezőgazdasági szerszámok, vontatóeszközök; a raktárban a kenderfeldolgozás eszközei kaptak helyet. A melléképületben berendezett cipésműhely és kovácműhely látható. A Tájház értékeinek összegyűjtésben a Honismereti kör is szerepet vállalt.

23. kép Tájház

Községháza

A településközpont nagyobb szabású eklektikus épületeit – köztük a monumentális községházát – a kiegyezés utáni gazdasági fejlődés hozta létre. A Millennium emlékére Vertán Adorján tervei alapján, Krim József nagylaki építőmester kivitelezésében 1897. május 1-jére készült el.

24. kép Községháza

Vasútállomás

A település déli határán átvonuló vasútvonal csanádpalotai megállója szintén védelemben részesül.

25. kép Vasútállomás

7. Infrastrukturális adottságok

Csanádpalotán a meglévő közművek – víz, gáz – képesek kielégíteni az igényeket, kiépítettségük 100%-os. A szennyvízcsatorna beruházás tervei egy kistérségi rendszer részeként már elkészültek, az önállóan megvalósítandó projekthez az önkormányzat KEOP forrásból jelentős támogatást nyert el, a munkálatok 2008-ban megkezdődtek. A közös szennyvíztisztító telep a nagyközség területén valósul meg, amelyhez a szomszédos települések rácsatlakozásával is kell számolni.

18. táblázat A közműhálózat kiépítettsége a nagyközségben

Megnevezés	Kiépítettség		Bekötöttség	
	Hossza (km)	Aránya (%)	Db	Aránya (%)
Ivóvízhálózat	46,2	100	1356	82
Szennyvízcsatorna	-	-	-	-
Villamosenergia	21,01	100	1773	100
Gázhálózat	35,36	100	1449	88
Telefonfővonalak	24,3	100	484	29
Kábeltévé	19,6	100	700	43
Szennyvíztisztító	-	-	-	-
Hulladékszállításba bevont lakások száma	24,35	100	1244	76
Csapadékvíz-elvezetés	13,41	61	704	43
Közvilágítás	21,01	100	543	100

Forrás: Nagyközség önkormányzata

7. 1. Ivóvízellátás

A lakosság vízellátása felszín alatti vízkészletből 100%-ban megoldott. Három helyi vízmű kút van, amely az ivóvízminőség javítása érdekében összekötésre került a szomszédos községben lévő vízmű kúttal, így a település lakossága Kövegyből távvezetéken kapja a vizet. A vízhálózat kiépítése az 1968-as évek eseménye. A településen folytatja tevékenységét a Tisza-Marosszögi Vízgazdálkodási Társulat,

amelynek székhelye Hódmezővásárhely. Az ivóvíz lakásokba való bekötöttségének aránya 82%. A nagyközség 205/2005. (X.25.) Kt. Határozatában kinyilvánította a Dél-alföldi Régió Ivóvízminőség-javító Programjában való részvételi szándékát.

7.2. Gázellátás

A nagyközség területén a gázellátó hálózat 100%-ban kiépült. Az ingatlanok gáz közművel való ellátása az 1983-89 közötti időszakra tehető. A közüzemi szolgáltató az Égáz-Dégáz Zrt. A gázátadó, -fogadó állomás Csanádpalota északi határában helyezkedik el, kapacitása: 1500 m³/h. A gáz a Mezőhegyes-Csanádpalota 6 Bar nyomású MOL gázvezetékéről érkezik a településre. Mind a bel-, mind a külterületi gázellátás az igényekhez mérten tovább fejleszthető, a jelenlegi kapacitás elégséges a közeljövő terveihez. Jelenleg Csanádpalotán a lakások 88%-ban megtalálható a gázközmű.

7.3. Szennyvízelvezetés

A nagyközség jelenleg nem rendelkezik kiépített szennyvízcsatorna hálózattal, azonban napról napra közelebb kerül e hiányosság kiküszöböléséhez. A szennyvízkezelés megvalósítása a Maros hordalékkúp védelme érdekében országosan kiemelt feladat, hiszen az fokozottan védett ivóvízbázis. A település területén keletkező folyékony hulladék jelenleg (2004-től) a mezőhegyesi szennyvíztisztító telepre kerül. 1999-ben Csanádpalota és térsége egy kistérségi rendszer megvalósítása mellett foglalt állást, amelynek központi szennyvíztisztító telepe a nagyközségben, közigazgatási területének déli részén kerül megvalósításra. Kapacitása a térségi rendszert figyelembe véve 700 m³/nap. A csanádpalotai rendszer kialakításánál Ambrózfalva, Csanádalberti, Kövegy, Nagyér és Pitvaros települések esetleges bevonásának lehetőségét is figyelembe kell venni. A tisztított szennyvíz befogadja a tervek szerint az Élővíz-főcsatorna.

A szennyvízcsatorna-hálózat és -tisztító megvalósítását az önkormányzat önállóan tervezi. A beruházás előkészítése érdekében a nagyközség pályázatot nyújtott be a Környezet és Energia Operatív Program támogatási rendszeréhez a KEOP-1.2.0/1F „Szennyvízelvezetés és -tisztítás kétfordulós pályázati konstrukcióban megvalósuló projektek támogatása” pályázati felhívás első fordulójára, amelynek keretében az önkormányzat nettó 84 977 000 Ft támogatást nyert el. Az előkészítő munkák nettó összköltsége 99 972 941 Ft. A támogatási szerződés szerint a megvalósításra kerülő beruházás tervezett nettó összköltsége 2 343 757 800 Ft, amelynek várható támogatási összege 1 992 194 130 Ft. Az önkormányzat az önerő jelentős részét lakossági hozzájárulásból fedezi, amelynek biztosítására a helyiek döntő többsége már az elmúlt évben megkötötte a lakás-előtakarékossági szerződéseket, a megtakarítások összegét az önkormányzatra engedményezte. A beruházás előkészítő munkálatai megkezdődtek. A megépítésre kerülő tisztító alkalmas lesz a szomszédos kistelepülésekben keletkező – tengelyen szállított – szennyvíz fogadására is.

7.4. Csapadékvíz-elvezetés

Csanádpalota csapadékvízének elvezetése nagy részben nyílt-földmedrű elvezetésű, amely mellett nyílt- burkolt csatornák is találhatóak. Kevés a zárt csatorna, többnyire a településközponti területeken. A lefolyással rendelkező árkok karbantartásra szorulnak, amely a belvívveszély miatt elsődleges feladat.

7.5. Villamosenergia-ellátás

A település villamos energia ellátása 100%-os, Csanádpalotára az első távvezeték 1936-ban érkezett. Az energiát a Makó-Csanádpalota-Cukorgyár között kiépített 20 kV-os távvezeték szolgáltatja. A külterület ellátására 11 transzformátor szolgál, melyek a Makó-Nagylak-Mezőhegyes 20 kV-os távvezetékéről kapják az

ellátást. A belterület 15 transzformátorát az azt övező körvezeték táplálja (20 kV-os). A belterületől északra – Románia irányába – egy 400 kV-os nagyfeszültségű távvezeték halad. A közvilágítást energiatakarékos lámpatestek szolgáltatják. A nagyközség elektromos energia szolgáltatója a Démász Zrt. (6720 Szeged, Klauzál tér 9.), amely a lakosság 100%-nak biztosítja az áramot.

7.6. Közlekedési hálózat

Csanádpalota közlekedési hálózatának fő gerincét a 4434 j. Gyula-Makó összekötő út adja, amely egyben a település gyűjtőútjait is magába olvasztja (József Attila u. és Szent István u.). Közigazgatási területén továbbá a 4451 j. Királyhegyes-Csanádpalota-Nagylak összekötő út, a 44129 j. Királyhegyes-Csanádpalota-országhatár (Arad), a 44131 j. Mezőhegyes-Csanádpalota, valamint a 44325 j. vasútállomási bekötőút szolgál közlekedésre. A település burkolt utcáinak aránya 91%, a gyalogos forgalmat 100%-ban kiépített járdák bonyolítják le. Ma kiépített kerékpárúttal nem rendelkezik a település. Tervei – a József A., Csokonai, Szent István utcákban – már engedélyeztetés alatt állnak.

A nagyközség déli határától alig 2 km távolságban a közeljövőben megvalósuló M43-as gyorsforgalmi út kedvező hatása jelentősen javíthatja a település közlekedésföldrajzi helyzetét. A megvalósuló autóút Csanádpalota közigazgatási területén szelne át a magyar–román államhatárt. A nagyközség hazai és nemzetközi gyorsforgalmi úthálózatba történő csatlakozása felértékeli a települést mint lakóhelyet és turisztikai desztinációt, illetve előreláthatólag fellendíti annak részben határon átnyúló kapcsolatokra alapozó gazdaságát is. Az autóút elkészültéig is rendelkezik saját fejlesztési elképzelésekkel az önkormányzat: a romániai Nădlac város önkormányzatával az államhatárt átszelő – évtizedek óta használaton kívüli – közút felújítását tervezi a Magyarország–Románia határon átnyúló együttműködési program 2007-2013. pályázat keretében.

Csanádpalota belterületének délkeleti határán húzódik az Újszeged–Mezőhegyes–Kétegyháza B kategóriájú vasútvonal. A vonalon napi hét pár

személyvonat, két tehervonat és két üzemi szerelvény közlekedik. A Szegedről és Makóról induló autóbuszjáratok útvonalaikkal behálózzák az egész kistérséget. A Tisza Volán és Kőrös Volán Zrt. buszjáratai kielégítik a helyi igényeket. A térségből induló nemzetközi járatok célállomása Arad, Temesvár és Nagyvárad. Csanádpalota igényesen kialakított buszvárakozó (6 db) helyekkel rendelkezik. Közülük a főtéren lévő kettő a közelmúltban került felújításra, így már a kor igényeinek és elvárásainak megfelelőek. A település két szélén lévő 2-2 buszmegálló a DAOP Községi Közlekedés fejlesztése pályázat keretében 11 995 000 Ft beruházási költséggel teljes körűen felújításra kerül.

26. kép Buszmegálló

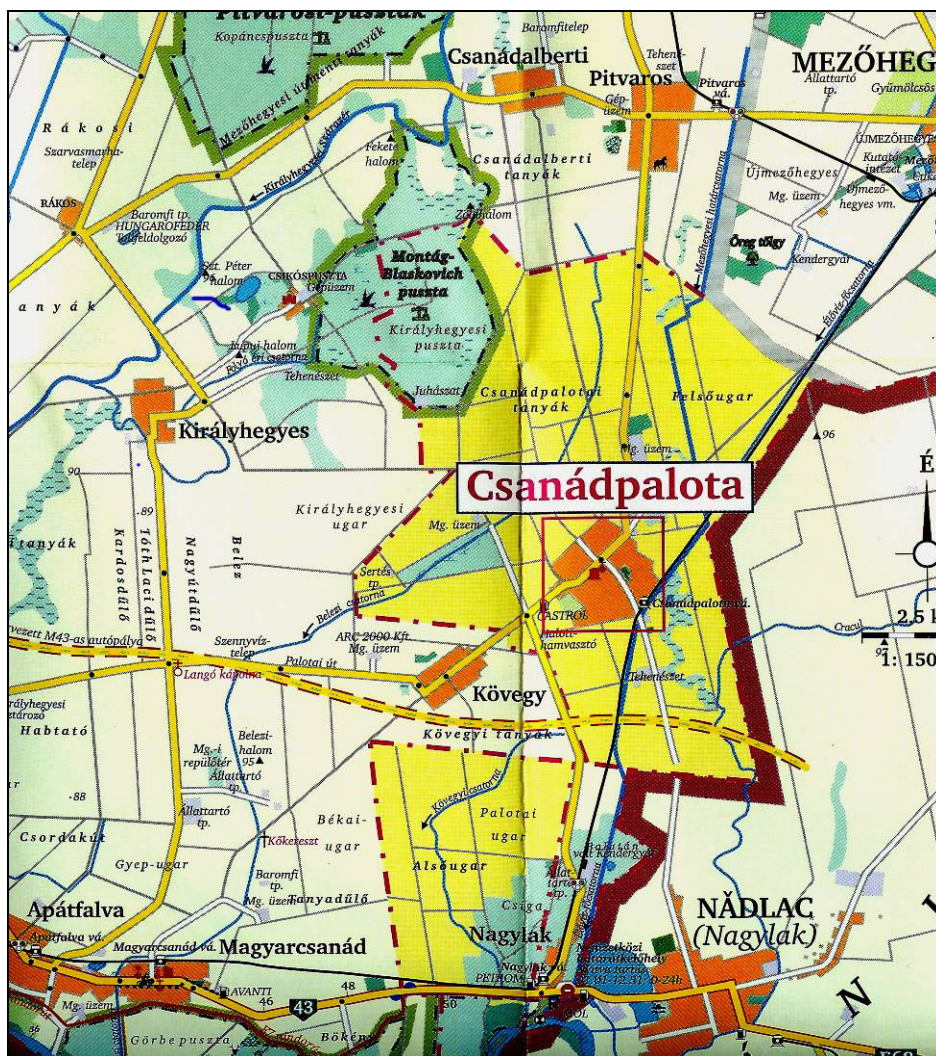
19. táblázat A nagyközség úthálózatának jellemzői

Megnevezés	Összesen (km)	Megoszlás (%)	Összesből:		Megoszlás: összesből	
			Önkormányzati (km)	Állami (km)	Önkormányzati (%)	Állami (%)
Teljes úthossz	33,591	100	29,153	4,438	68	32
Ebből: belterületi	33,591	100	29,153	4,438	68	32
Belterületi szilárd burkolatú	30,568	91	26,529	4,038	68	32
Járda hossza	38,6	100	38,6	-	100	-

Megnevezés	Összesen (km)	Megoszlás (%)	Összesből:		Megoszlás: összesből	
			Önkormányzati (km)	Állami (km)	Önkormányzati (%)	Állami (%)
Ebből: kiépített	38,6	100	38,6	-	100	-
Kerékpárút	-	-	-	-	-	-

Forrás: Nagyközség önkormányzata

Csanádpalota folyamatban lévő közlekedésfejlesztésének egyik jelentős pontja a régi nagylaki út felújítása, amely a nagyközséget a romániai Nădlac várossal köti össze. A projektben érintett útszakasz teljes hossza 4 km.

3.térkép Csanádpalota közlekedési hálózatának jellemzői

7.7. Hulladékgyűjtés, hulladékszállítás

A nagyközség korábbi Mezőhegyesi út mentén kialakított hulladéklerakója már nem üzemel. Időszakonkénti földdel való takarását az önkormányzat végezte. Agyagos altalaja bizonyos fokú védelemet biztosít, azonban így is potenciális szennyezője a talajnak és felszíni, illetve felszín alatti vizeknek. A kommunális hulladékot ma Makóra szállítják. A közszolgáltatást a Becker-Pannónia Környezetvédelmi Szolgáltató és Hulladékfeldolgozó Kft. látja el az ingatlanokon kihelyezett tárolóedényekből. A szelektív gyűjtés kezdeti stádiumban van, az jelenleg kettő hulladékgyűjtő szigeten történik, előremozdítása kiemelten fontos feladat. Az állati tetemek elhelyezése döngkonténerben valósul meg, amelyből az ATEV hetente két alkalommal szállítja el az elhullott állatokat.

Csanádpalota tagja a 2006-ban megalakult **Délkelet-Alföld Regionális Hulladékgazdálkodási Rendszer Létrehozását Célzó Önkormányzati Társulásnak**, amelynek jelenleg 93 önkormányzat a tagja. A tagok a saját közigazgatási területükön belül megvalósítandó települési szilárd hulladék begyűjtésére, elhelyezésére és ártalmatlanítására szolgáló létesítmények létrehozására és üzemeltetésére kötöttek szerződést. Vállalják hulladékátrakó állomások, hulladékkezelő művek, hulladékválogató létesítmények, hulladékgyűjtő udvarok és szigetek kialakítását, valamint az elhagyott hulladéklerakó telepek rekultivációját. A társult önkormányzatok célja a megvalósításhoz szükséges pénzügyi források pályázat útján történő megszerzése, valamint az ehhez kapcsolódó feladatok koordinálása, lebonyolítása.

7.8. Hírközlés, média

A távbeszélő hálózat Nagylak felől optikai kábellel érkezi. A hálózatba az 1990-es évek elején kapcsolódott be a település 62-es hívószámmal. A mobiltelefonok elterjedésének eredményeként ma már háttérbe szorult a vezetékes telefon használata, ezt jól tükrözi, hogy a lakások csupán 29%-ban van jelen. A vezetékes

hálózat nagy része légkábeles, de több utcában már alépítménybe fektetett földkábel-hálózat üzemel. A nagyközségben T-Mobil adótorony könnyíti a lakosok kommunikációját. Csanádpalota nyilvános távbeszélő állomásainak száma öt.

A településen ma havi rendszerességgel jelenik meg a Palotai Krónika. Először 1969. májusában az akkori Honismereti Kör szerkesztésében Falu Krónika néven lett kiadva háromhavonkénti gyakorisággal. 1994-től helyi közéleti lappá vált; 1999. szeptemberétől folyamatosan, ingyenesen jut el a településen lévő valamennyi háztartásba.

A kábeltelevíziós és az internet szolgáltatás iránti igény a helyiek életében növekvő tendenciájú. A T-Kábel szolgáltatása 700 ingatlant érint; a képviselő-testület üléseit utólag – adott csatornán keresztül – közvetíti.

Csanádpalotáról információk sokaságához a www.csanadpalota.hu webcímről juthatunk. A település általános bemutatása mellett (történet, fotók, intézmények, programok, fórum) a nagyközséget érintő aktuális rendezvényekről, problémákról, pályázati lehetőségekről, felhívásokról tájékozódhatunk.

8. A nagyközség intézményei

8.1. Oktatási intézmények

2008. szeptemberétől Csanádpalota oktatási intézményei, valamint Királyhegyes óvodája összevonásra került. Az új közös intézmény **Dér István Általános Iskola, Napsugár Óvoda és Bölcsőde Többcélú Közös Igazgatású Közoktatási Intézmény** néven folytatja tevékenységét. Tagintézményei: Dér István Általános Iskola – Csanádpalota, a helyi Bölcsőde és a Napsugár Óvoda, valamint Királyhegyes óvodája. **Vonzáskörzete Csanádpalota, Királyhegyes és Kövegy községek.** Legfőbb feladatuk a bölcsődei, óvodai ellátás mellet a beiskolázási körzetükbe tartozó tanköteles korú gyermekek általános műveltségének megalapozása, a sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelése.

A közoktatási intézmény részben önállóan gazdálkodó szervként működik. Felügyeleti szerve Csanádpalota Nagyközségi Önkormányzat Képviselő-testülete, Királyhegyes Községi Önkormányzat Képviselő-testülete, valamint Kövegy Községi Önkormányzat Képviselő-testülete.

A 49 fő foglalkoztatottból 32 fő szakmai, öt fő szakmai kisegítő, kettő fő gazdasági, ügyviteli, három fő tagintézmény vezető, egy fő részegység vezető, valamint hat fő kisegítő személyzet.

8.1.1 Dér István Általános Iskola

A mai emeletes iskola helyén álló egykori tanodában 1812-ben egyházi jellegű oktatás folyt. 1869-től a 6. életévét betöltő gyermekek tankötelessé válása a tanítói állások, valamint a tantermek számának növelését tette szükségessé. 1891-ben megépítették a Deák Ferenc utcai úgynevezett *kisiskolát*. Az új község háza felépülésével a *régi község házat* is az oktatásnak adták át, így tovább növekedett a tantermek száma. Az 1900-as évek eleji állami iskolában ún. gyakorlóiskola is működött a tanulói létszám folyamatos növekedése mellett. 1907-ben újabb épület létesült nevelői lakással. A külterületi tanyákon élő gyermekek oktatására 1907-ben

Alsóugarban, majd 1924-ben Felsőugarban alakítottak ki iskolát, ahol 1962-ig folyt tanítás.

1932-ben **Önálló Gazdasági Iskola** is létesült Csanádpalotán, amely az 1960-as évek elejéig működött. A régi oktatási intézményt 1956-ban lebontották, majd egy évre rá a helyén új iskola épült. 1961-ben az állam átépítette az emeletes iskolát héttantermessé. 1954-1963 között napközi otthon is működött a községben. Az 1963/1964-es tanévtől 1966/1967-es tanévig **gimnáziumi oktatás**, 1976-ig **levelező tagozat** is indult az iskolában. Az 1970-es évektől nyolcosztályos általános iskolaként működik.

27. kép Emeletes iskola

Ma összesen 249 tanulója van az iskolának, az öt alsó- és öt felső tagozatos osztályban 115, illetve 134 diák tanul. Az oktatási feladatokat 19 pedagógus és egy fejlesztő pedagógus látja el. Az iskolában egy gyermekvédelmi felelős is tevékenykedik. A gazdasági, ügyviteli feladatok ellátására egy fő intézményi titkárt és egy fő ügyviteli dolgozót alkalmaznak. A szakmai és gazdasági irányítást a tagintézmény vezetője látja el, aki egyben az egész intézmény vezetője is. A takarítási munkákra három személyt alkalmaznak.

Az intézményben nyolc évfolyam három épületben tanul. A *Sirály utcai iskola* (272 m² alsós osztályok), a *Szent István utcai* (355 m² alsós osztályok) és az *Emeletes iskola* (701 m² felsős osztályok) együtt 1328 m²-en szolgálja a diákokat és

tanáraikat. Az alsósok és felsősök tornaszobája külön-külön épületben található (138 m² az alsósok tornaszobája, 243 m² a felsősök tornaszobája). Sportolásra, testnevelési órák megtartására további lehetőséget a sportudvar – amelyen 200 fős befogadóképességű betonozott és salakos pálya áll rendelkezésre -, illetve a nagy Sportpálya biztosít 3117 m² alapterületen. Az öltözési lehetőség mindkét pályán biztosított.

Az iskola tantervében és pedagógiai programjában meghatározó szerepet kap az egészségügyi, valamint környezeti nevelés. 2005-ben első alkalommal, 2008-ban második alkalommal nyerte el az iskola az **ÖKOISKOLA** címet.

Az iskola keretei között a tanítási időn kívül lehetőségük van a gyerekeknek sportolásra, néptáncre, népzeneire, zenére, kézműveskedésre, színjátszásra, versenyeken való részvételre. Az iskola büszkesége a fúvószenekara, amely hazai és nemzetközi elismerésekben is részesült.

28. kép Fúvószenekar

8.1.2. Napsugár Óvoda és Bölcsőde

Csanádpalota I. számú Óvodája 1893-ban épült és jelenleg is üzemel (306 m²). A gyermeklétszám növekedése szükségessé tette 1906-ban a II. számú Óvoda létrehozását is. 2007. szeptember 1. napjával az intézmény összevonásra került a

királyhegyesi óvodával és a csanádpalotai bölcsődével. Az intézmény 2008. augusztus 15-étől az új többcélú közös igazgatású tagintézménybe integrálódott.

29. kép Óvoda

Jelenleg Csanádpalotán egy kiscsoportban, kettő vegyes csoportban és egy nagycsoportban – csoportonként 28-30 fővel – foglalkoznak a gyermekekkel. A csanádpalotai Napsugár Óvodában egy tagintézmény vezető, hét óvónő, négy dajka és kettő kisegítő dolgozik. A Királyhegyesi Óvodában egy csoport alakult, 19 gyermekkel és egy-egy fő tagintézmény vezetővel, óvónővel, illetve dajkával.

Az óvoda a hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű, sajátos nevelést igénylő és beilleszkedési, magatartási zavarokkal küszködő gyermekek megfelelő minőségű és időtartamú óvodáztatását, az e helyzetből származó lemaradásokat szakszerűen kezeli. Alapvető célkitűzés, hogy minden gyermek a saját képességeinek, egyéni fejlettségének, élettempójának megfelelően, az óvodáskor végére testi, érzelmi és közösségi téren egyaránt optimálisan fejlődjön. Mindez olyan családi légkörben történik, amelyben biztonságban érzik magukat, jó a közérzetük és ahol örömmel tartózkodnak.

A személyi jövedelemadóból felajánlott 1%-ot, illetve az óvodai rendezvényekből származó bevételeket az „Alapítvány a Csanádpalotai Óvodás

Gyermekekért” gyűjti össze, amely összegből főként a játékkészlet fejlesztése történik meg.

A csanádpalotai bölcsőde 1954-ben idényjelleggel nyitotta meg kapuit, majd 1962-től állandó működésűvé vált. Az 1970-es években a bölcsőde nemcsak **járási**, de **megyei szinten is mintabölcsőde** lett, tapasztalatcserére más bölcsődékből rendszeresen érkeztek látogatók. 1996-ban **Területi Gondozási Központ** néven összevonásra került a bölcsőde, az Öregek Otthona, a Védőnői Szolgálat és a Fizioterápia. Jelenleg a 241 m² alapterületű, 20 férőhelyes bölcsődébe 26 gyermek jár kettő csoportra bontva. A feladatokat ötfős személyzet látja el: egy részegység vezető, három gondozónő és egy fő kisegítő dolgozó.

20. táblázat A nagyközség oktatási-nevelési intézményeinek összefoglaló bemutatása

Oktatási intézmény megnevezése	Férőhely száma	Beírt gyermekek száma	Bejáró gyermekek		Pedagógusok száma
	fő	fő	Száma (fő)	Aránya (%)	fő
Óvodai nevelés					
Dér István Általános Iskola, Napsugár Óvoda és Bölcsőde Többcélú Közös Igazgatású Közoktatási Intézmény Napsugár Óvoda Tagintézménye (Csanádpalota)	120	118	23	19,45	8
Dér István Általános Iskola, Napsugár Óvoda és Bölcsőde Többcélú Közös Igazgatású Közoktatási Intézmény Óvoda Tagintézménye (Királyhegyes)	25	19	0	0	3

Oktatási intézmény megnevezése	Tanulók száma	Pedagógusok száma	Bejáró gyermekek		Tantermek száma
	fő	fő	Száma (fő)	Aránya (%)	fő
Iskolai oktatás					
Dér István Általános Iskola, Napsugár Óvoda és Bölcsőde Többcélú Közös Igazgatású Közoktatási Intézmény Dér István Általános Iskola Tagintézménye	249	19	29	11,6	15
Sajátos nevelési igényű tanulók oktatása					
Dér István Általános Iskola, Napsugár Óvoda és Bölcsőde Többcélú Közös Igazgatású Közoktatási Intézmény Dér István Általános Iskola Tagintézménye	21	19 <i>Integráltan történik az oktatásuk (Pedagógus: 19 fő)</i>	4	19	15 <i>Integráltan történik az oktatásuk (tantermek: 15)</i>

Forrás: Nagyközség intézményei

8.2. Kulturális intézmények

8.2.1. Községi Könyvtár

A csanádpalotai könyvtár a Makói Könyvtár letéti könyvtáraként létesült 1952-ben, Csanádpalota Községi Tanács kezelésébe 1954. augusztusától került. A könyvtár először a Délibáb utcában üzemelt, majd 1973-ban a Művelődési Házba költözött. Az 1980-as évek végére kinőtte az itt biztosított 118 m² teret, így 1990-ben áttelepült a volt pártház épületébe, a jelenlegi helyére. A könyvtár fenntartója és felügyeleti szerve Csanádpalota Nagyközség Önkormányzatának Képviselő- testülete.

30. kép Könyvtár

A 237 m²-es alapterületen külön helyiségben kerültek elhelyezésre a felnőtteknek és gyerekeknek szánt irodalmak. Kényelmes olvasói rész kialakításával a lakosság nyugodt körülmények között bővítheti irodalmi ismereteit. Az intézmény iskolai könyvtárként is funkcionál; alkalmas irodalmi órák, különböző szakkörök megtartására. A könyvtárat a **megye legszebb községi könyvtárának nyilvánították**. A könyvek a Szirén számítógépes rendszer segítségével kerülnek feldolgozásra. A könyvtárosi feladatokat kettő fő látja el az intézményben.

A mai korban elengedhetetlen számítógépes és internetes hozzáférés nyolc gépen biztosított. A könyvtár jelenlegi állománya 30 714 kötet, amelyből 29 440 kötet kölcsönözhető. A könyvtár sok más funkció is ellát. Kiállítások és egyéb rendezvények színtere, emellett otthont ad a CSIBÉSZ Csanádpalotai Ifjúságért Közhasznú Egyesületnek, a Faluszépítő Egyesületnek, illetve az alapítás alatt álló Turisztikai Egyesületnek.

21. táblázata A könyvtári állományok jellemző adatai

	Könyvek száma	Olvasók száma	Személyes használók száma	Kölcsönzők száma	Kikölcsönzött kötetek száma	Helyben használók száma
Községi Könyvtár	29 440	1058	1058	1058	16 733	7245

Forrás: Nagyközség intézményei

8.2.2. Kelemen László Művelődési Ház

A Művelődési Otthon 1953-ban kezdte meg a működését. 1973-ban épült fel az 1408 m²-es, kétszintes, ma is üzemelő Kelemen László Művelődési Ház. Fenntartó és felügyeleti szerve Csanádpalota Nagyközség Önkormányzata Képviselő – testülete.

Az intézmény otthont ad kulturális rendezvényeknek, színielőadásoknak. Célja tanfolyamok, egyéb közösségek munkájára, színház és szórakoztató, egyéb művelődési alkalmak, nyitott formák, szolgáltatások szervezésére lebonyolítására kiterjedő tevékenység végzése, valamint a kötetlen „társas élet” biztosítása, korra és nemre való tekintet nélkül (például: zenehallgatás, filmvetítés, sakk, kártyázás, sportolási lehetőségek). Az idelátogatók kényelmét fokozza a földszinten működő vendéglátó egység.

A hagyományos és visszatérő események – Majális-napi, Falunapi programok, a Palotai Karácsony, a Nemzetközi Böllerverseny, a Falulakodalom, a Szomszédoló, a Kelemen László Emlékest – itt kerülnek megrendezésre. Sok látogatót vonzó kiállításai rendszerint képző- és iparművészeti, népművészeti, fotóművészeti jellegűek. Az ismeretterjesztés helyi újságok, film- és videó vetítések, kirándulások szervezése, tudományos előadások, rendhagyó irodalmi és történelmi órák, író-olvasó találkozók kereteiben valósul meg. A színházi gyermek- vagy felnőtt előadások, irodalmi estek, komolyzenei hangversenyek, népzenei és néptánc előadások mellett egyéb művelődési és szórakozási alkalmak: játszóház, farsangi rendezvények, karácsonyi rendezvények, nemzeti ünnepi megemlékezések, önkormányzati és alapítványi, egyesületi rendezvények nyújtanak kikapcsolódást.

A Művelődési Ház teret enged családi ünnepek – lakodalmak, ballagások – lebonyolítására, illetve gazdasági rendezvényeknek is. Termékbemutatók, vásárok, vállalkozási fórumoknak, valamint a közegészségügy érdekében rendszeres véradásnak ad helyet az intézmény.

A Kelemen László Művelődési Ház 300 férőhelyes színházi előadásra alkalmas épületrésszel és nyolc klubhelységgel is rendelkezik. A nagyterem és a színpad korszerű hangtechnikai és esztétikai felszereltséggel ellátott, 2006-tól mobil világítási rendszer is alkalmazandó.

31. kép A kultúrház nagyterme

Keretein belül működik a Kézimunka és gobelin szakkör, a Honismereti szakkör, a Néprajzkör, a Moderntánc, Színjátszó szakkör, a Nyugdíjas klub, a Citera és népdalkör, valamint a Fészek klub. A szakkörök heti rendszerességgel működnek, gyermek, felnőtt és vegyes foglalkoztatásokkal. Ezen szakkörök aktívan részt vesznek a nyári táborok szervezésében is. Falai között heti rendszerességgel **kihelyezett gimnáziumi oktatás és angol nyelvű képzés** folyik. Mellette a testedzésre a harcművészeti oktatás és a kondicionáló terem biztosít még lehetőségeket.

A Művelődési Ház számos egyesületnek biztosít teret tevékenységük végzéséhez. Itt található a Horgász egyesületnek, a Csanádpalotai Lovas Egyesületnek, a Dér István Baráti Körnek és az Asztalos P. Kálmán Baráti Körnek a székhelye. A Kelemen László Emlékéért Kulturális Alapítvány a kulturális élet anyagi támogatását szolgálja. Az alapítvány pályázati, illetve önkormányzati forrásából alakult meg a **Teleház** információs központ. Az idelátogatóknak lehetőségük nyílik számítástechnikai szolgáltatások igénybevételére, Internet hozzáféréshez, fénymásolásra, fax küldésére, levelek, önéletrajzok, szakdolgozatok megírására, névjegykártya készítésére, laminálásra. Az intézményhez szorosan kapcsolódik a **Tájház**, amely a lakosságra jellemző XIX-XX. századi használati tárgyakat mutatja

be. A kiállítási tárgyak összegyűjtése Asztalos P. Kálmán és a Honismereti kör nevéhez fűződik.

8.3. Szociális intézmények

8.3.1. Alapszolgáltatási Központ és Gyermekjóléti Szolgálat

Az intézmény a Családsegítő Központ és a Területi Gondozási Központ összevonásával jött létre 2005. július 1-jén. Felügyeleti szerve Csanádpalota Nagyközség Önkormányzata Képviselő-testülete. A szolgálat hat településen, 36 alkalmazottal látja el a családgondozási, családsegítési és a gyermekjóléti, gyermekvédelmi feladatokat.

Az intézmény szervezeti egységei:

- Szociális Alapszolgáltatási Egység,
- Gyermekjóléti és Szociális Alapellátási Szolgáltatási Egység,
- Szakosított Szociális Ellátási Egység.

Egészségügyi alapellátás

Az orvosi rendelőintézet 1974-ben épült fel. Ma is itt kap helyet a védőnői szolgálat, két háziorvosi, a fizioterápiás rendelés, továbbá a fogorvosi rendelés. Az épület 475 m² alapterületű. Csanádpalotán gyermekorvos nincs, a teendőket a háziorvosok látják el. A nagyközség **orvosi szolgálata Kövegy lakosságára is kiterjed.**

Fizioterápiás kezeléseket 1985-től végeznek a nagyközségben. A településen két védőnő dolgozik, akik Kövegy községet is ellátják. Munkájukat 1997-től a Területi Gondozási Központ, 2005. július 1-jétől pedig az Alapszolgáltatási Központ és Gyermekjóléti Szolgálat keretein belül folytatják.

32. kép A felújított orvosi rendelő

22. táblázat Egészségügyi ellátás adatai

Ellátási forma	Orvosok száma	Rendelési idő (óra/hét/fő)	Betegforgalom (fő/év/orvos)	Ellátott települések megnevezése
Felnőtt háziiorvosi ellátás	2	20	9549	Csanádpalota, Kövegy
Gyermek háziiorvosi ellátás	-	-	-	-
Fogászati ellátás	1	30	1824	Csanádpalota, Kövegy

Forrás: Nagyközség intézményei

23. táblázat Kiegészítő szolgáltatás a háziiorvosi ellátáshoz

Megnevezés	Beindítás éve	Rendelési idő (óra/hét)	Betegforgalom (fő/év)	Ellátott település
Fizioterápia (két fő alkalmazott)	1985	20 óra a rendelőben + 20 óra háznál	11 178	Csanádpalota, Kövegy

Forrás: Nagyközségi Önkormányzat

Idősgondozás

Csanádpalotán az idősekről, betegekről 1945-től az első öregek otthona létrehozásáig a községben működő Vöröskeresztes Csoport, valamint az Asszonycsoport tagjai gondoskodtak (beteget látogattak, takarítottak, főztek). 1967-ben a nagyközségben a környező községekben működő intézmények mintájára öregek napközi otthona alakult. Létrehozásához a községfejlesztési alapból biztosítottak forrást, a munkák elvégzéséhez társadalmi munkával a helyi termelőszövetkezet is hozzájárult. A 20 férőhellyel induló intézmény a legnehezebb szociális körülmények között élő idős embereknek nyújtott segítséget. Fő hangsúly a fizikai szolgáltatásokra, az olcsó étkezésre, a tisztálkodásra, a ruhamosásra és a rendszeres orvosi ellátásra korlátozódott.

33. kép Idősek Klubja

Az otthon komfortfokozata folyamatosan javult. 1971-ben bevezették a vizet, kialakították a fürdőszobát, melegvizet biztosítottak. 1974-ben a jelenlegi méretére bővítették az épületet, amely ekkor már 50 férőhellyessé vált. 1979-ben széntüzelésű központi fűtést építettek ki, majd az intézmény 1987-ben az Idősek Klubja elnevezést kapta. Csanádpalota község 1988. évi pénzmaradványból és minisztériumi pályázatból felújításra került egy régi épület, amelyben négy hálószobát, ebédlő-

társalgót, előkészítőt, konyhát, szociális és vizes helyiséget, valamint irodát alakítottak ki. 1990-ben adták át a 15 férőhelyes hetes otthont, amely a mindennapi bejárástól mentesítette a bent alvókat. Az épületben 1998-ban további bővítési, átalakítási munkák történek, az intézmény felvette a Naplemente Idősek Gondozóháza nevet.

A házi szociális gondozás megszervezése tíz évvel a napközi otthonok megjelenése után kezdődött. Csanádpalotán 1976. óta működik, azon öregek számára, akik az otthonba nem tudnak bejárni, saját ellátásukra képtelenek.

1973-ban Csanádpalota Nagyközség, valamint Kövegy község közös tanácsa szerveződött. 1974-ben Kövegyen is megkezdte működését egy 20 férőhelyes öregek napközi otthona. 1987. januárjában a Nagyközségi Közös Tanács Gondozási Központot hozott létre a területi gondozási formák egy szervezetbe történő tömörítésére. **1990. szeptemberéig Kövegy község idősgondozása is a Gondozási Központhoz tartozott.** A Területi Gondozási Központ 1997–2004-ig működött, majd a következő évben a Családsegítő Központtal összevonásra került és az Alapszolgáltatási Központ és Gyermekjóléti Szolgálat nevet kapta.

Családsegítés

A Családsegítő Központ – **csanádpalotai székhellyel** – 1998-ban jött létre **Csanádpalota, Pitvaros és Nagyér községek társulásával.** Hozzájuk 2002-ben **Királyhegyes** település is csatlakozott. Korábban ilyen jellegű tevékenység nem folyt a községekben. A feladatokat egy szakképzett intézményvezető, három családgondozó és egy szociális asszisztens látja el, megbízási jogviszony keretében kapcsolatban állva egy jogász, egy pszichológus, egy pszichiáter és egy neurológus kollégával. Az intézmény technikai felszereltsége fokozatosan bővül; a lehetőségekhez mérten számítógéppel, szakmai anyagokkal, bútorokkal gyarapítják az állományt. A munkakör ellátásának könnyítésére személygépkocsit is vásároltak. 2005. júliusától a Családsegítő Központ és a Területi Gondozási Központ összevonásra került. 2006. januárjától **Ambrózfalva és Csanádalberti** község is csatlakozott az Alapszolgáltatási Központoz.

8.4. Egyéb intézmények

A polgárőrök 1990-től tevékenykednek a településen, 1999. decemberétől „**Csanádpalotai Polgárőrség Egyesület**” formában. Célja a csanádpalotai közbiztonság javítása. A szervezet önkéntes formában, jelenleg 45 taggal működik. Az 1990-es évekig szolgált Csanádpalotán KMB iroda, ma a 9 km-re fekvő Pitvarosi Rendőrőrshöz tartozik a település. A nagyközségben **önkéntes** alapon 1893. óta folyamatosan működik **tűzoltóság**, hiszen a település a 25 km-re fekvő Makó Városi Tűzoltósághoz tartozik.

9. Csanádpalota helyi társadalma: civil szervezetek, egyházak, rendezvények és sportélet

9.1. Civil szervezetek

Csanádpalota rendkívül széles körű civil szférával rendelkezik. A nagyközségben tevékenykedő egyesületek, szervezetek, szakkörök és klubok száma eléri a 24-et. Nagy számban vannak jelen a kultúrát közvetítő szerveződések, de az egészséggel, a mozgáskultúrával, a lakókörnyezet alakításával foglalkozók köre is tág. A Magyar Vöröskereszt Helyi Szervezete, a Csanádi Futball Club, a Nyugdíjas Klub és a Díszítő művészeti szakkör már több mint 40 éve vannak jelen a településen. A civil szervezetek legnagyobb része fiatal, 2000 után alakult.

24. táblázat Civil szervezetek, csoportok, alapítványok

	Civil szervezet, egyesület megnevezése	Alakulás éve	Fő tevékenységi kör szerinti besorolás	Tagok létszáma
1.	Horgász egyesület	2000	Sporttevékenység	96
2.	Magyar Vöröskereszt Helyi szervezete	1960	Egészségmegőrzés	70
3.	Csanádpalotai Futball Club	1932	Sporttevékenység	70
4.	Csanádpalotai Lovas Egyesület	1999	Sporttevékenység	13
5.	Csanádpalotai Vállalkozók Fóruma	1999	Gazdaságszervezés	25
6.	Csanádpalotai Polgárőr Egyesület	1990	Bűnmegelőzés, vagyonvédelem	52
7.	Egészséges életért és szebb környezetért egyesület	2005	Egészségmegőrzés	19
8.	CSIBÉSZ Csanádpalotai Ifjúságért Közhasznú Egyesület	2008	Ifjúsági szervezet	25
9.	Faluszépítő Egyesülete	2007	Településfejlesztés, -szépítés	35

	Civil szervezet, egyesület megnevezése	Alakulás éve	Fő tevékenységi kör szerinti besorolás	Tagok létszáma
10.	Csanádpalotai Vadásztársaság	2007	Vadászat	19
11.	Deszki Nagycsaládosok Egyesületének csanádpalotai Csoportja	1995	Civil kezdeményezés	25
12.	Mozgáskorlátozottak Csongrád Megyei Egyesületének Csanádpalotai Csoportja	1995	Civil kezdeményezés	28
13.	Gold Fire Mozgáskultúra és Táncegyesület	2007	Sporttevékenység	37
14.	Csanádpalotai Galamb- és Kisállattenyésztők Baráti Köre	1970	Sporttevékenység	14
Nem egyesületi formában működő civil szervezetek				
15.	Fészek Klub	2007	Civil kezdeményezés	55
16.	Nyugdíjas Klub	1968	Civil kezdeményezés	20
17.	Néptánc Csoport	2008	Sporttevékenység	60
18.	Moderntánc Csoport	1997	Sporttevékenység	50
19.	Díszítő művészeti szakkör	1960	Művészeti tevékenység	15
20.	Színjátszó Csoport	2000	Színjátszás	19
21.	Honismereti szakkör	2000	Hagyományőrzés	60
22.	Búzavirág népdalkör és citera zenekar	2000	Hagyományőrzés	14
23.	Dér István Baráti Kör	2002	Hagyományőrzés	11
24.	Asztalos P. Kálmán Baráti Kör	2002	Hagyományőrzés	8
Alapítványok				
Kelemen László Emlékéért Kulturális Alapítvány				
Alapítvány a csanádpalotai korszerű iskola megteremtésért				
Alapítvány a csanádpalotai óvódás gyermekeikért				
Tisztelet az éveknek Csanádpalotai Szociális Segítők Alapítványa				
Csanádpalotáért Közalapítvány				

Forrás: Nagyközség szervezetei, önkormányzat

CSIBÉSZ Csanádpalotai Ifjúságért Közhasznú Egyesület

A CSIBÉSZ Csanádpalotai Ifjúságért Közhasznú Egyesület 2008. február óta 25 fő taggal, ötfős elnökséggel működik. A szervezet célja, hogy programjai szervezésével, erősítse a fiatalok helybemaradását, tovább őrizze a helyi hagyományokat, illetve új programokkal gazdagítsa és tegye változatossá az itt élő ifjúság életét, lehetőségeit. Segít Csanádpalota szociálisan hátrányos fiataljainak elhelyezkedési gondjainak könnyítésében (állásfigyelés, munkaügyi központ aktuális kínálata, lehetőségeinek ismertetése, FIP – Foglalkozási Információs Pont létrehozása, Ifjúsági Tanácsadó Iroda kialakítása). Fontos feladatuknak tartják a környezetvédelmi tevékenységek támogatását, a településen működő öko-iskola, illetve a helyi Faluszépítő Egyesülettel együttműködve, környezetvédelmi előadások, programok szervezését, lebonyolítását.

Munkája 2008-ban:

- KÖZÖD országos akciónap helyi programjában fő szervező volt az egyesület
- Községi Gyereknap előkészületeiben és megvalósításában az egyesület tagjai is részt vesznek
- „Reneszánsz a végeken” egyhetes Szünidei játszóház megszervezése, lebonyolítása pályázat útján (Mobilitás)

Csanádpalotai Polgárőr Egyesület

Önszerveződő Vagyonvédelmi Csoport néven 1990. december 20-án alakult, 36 fővel. 1992-től az egyesület tagja a megyei szövetségnek is. A Csongrád Megyei Bíróság PK.60.009/2000/3. számú határozatában 1593. sorszám alatt Csanádpalotai Polgárőr Egyesület néven közhasznú szervezetként 2000. 02. 28-án nyilvántartásba vette. A gazdálkodáshoz szükséges anyagi tőke pályázatokból, önkormányzati támogatásból, tagdíj bevételből, a személyi jövedelemadó 1%-ból, és egyéb támogatásokból tevődik össze. Az Egyesület – bizonyos feladatok ellátására – együttműködési megállapodást kötött különböző szervekkel, hatósággal. Legfőbb tevékenységük Csanádpalota közbiztonságának javítása, személy és vagyonbiztonságot veszélyeztető események megelőzése, segítségnyújtás a

közbiztonság és környezetvédelem fenntartásával hivatásszerűen foglalkozó szervek munkájához, továbbá az önkormányzati rendezvények akadálymentes lebonyolítása. Jó kapcsolat alakult ki a helyi iskolával, ifjú polgárőrökkel karöltve segítik a balesetmentes közlekedést.

Faluszépítő Egyesület

Az egyesületet 2007-ben alapították, azóta 35 taggal tevékenykedik. Közreműködik a nagyközség és vidéke éves fejlesztési terveinek, jelentősebb épületek és egyéb fejlesztések kialakításában, azokra észrevételeket, javaslatokat tesz, továbbá szervezi, hogy a lakosság azokat megismerje és támogassa megvalósításukat. Részt vesz a község építészeti, településszerkezeti és természeti értékeinek feltárásában, adott esetben javasolja állami, helyi védelem alá helyezésüket. Sajtóban, kiadványok – képeslapok, ajándéktárgyak és emléktárgyak – készítésével és terjesztésével, előadások szervezésével tájékoztatja a közvéleményt lakóhelye értékeiről és azok állapotáról. Kezdeményezi a falu szépítését, fásítását, parkosítását, lakóház környéke, utcafront virágosítását. Ezek érdekében telepítési és fenntartási akciókat szervez. Szervezi a lakosság önkéntes társadalmi munkáját, anyagi hozzájárulását, fellép a település környezete és tisztasága védelmében, érdekében. Fontos feladatának tartja a „falusi turizmus” előmozdítását, az idegenforgalmi vonzerő növelését. Az előzőek összefüggésben nemzetközi kapcsolatot kezdeményez és tart fenn.

Aktív tevékenységei:

- intézményeknél, közterületeken parkosítás, virágültetés,
- a főtéren az egyesület által vásárolt padok kerültek elhelyezésre (folyamatban van jelenleg is),
- csatlakozott több alkalommal a KPM által kezdeményezett, főutak melletti szemétszedési akcióhoz,
- az Ifjúsági Egyesülettel közösen vett részt a "KÖZÖD" országos virágosítás akciónap programban

Csanádpalotán az egyesület által szervezett "Falusi vendéglátó" OKJ-s tanfolyamon 30 hallgató szerzett szakképesítést.

Gold Fire Mozgáskultúra és Tánc Egyesület

A Gold Fire Mozgáskultúra és Tánc Egyesület 2007. október 5-én alakult a csanádpalotai Művelődési Ház három táncsoportjának összefogásával. Fő célja a Csanádpalotán és a környéki településeken lakó gyerekek, fiatalok mozgáskultúrájának, tánctudásának fejlesztése. Az egyesület tagjai néptáncot, a moderntáncot, zsonglörködést és harcművészeti elemeket mutatnak be fellépéseik alkalmával.

Az Egyesületnek öt táncsoportja van korcsoportokra bontva. A csoportok külön-külön több éves múlttal rendelkeznek. A *Gold Dance* csoport és a *Mazsorett* csoport 2001-ben alakult meg. Azóta részt vettek az ország különböző pontjain falunapokon, tánc-, fürdő- és sörfesztiválok, a csanádpalotai intézmények rendezvényein, külföldi meghívásokon, mazsorett fesztiválok, Romániában, Szerbiában lévő testvértelepülések rendezvényein. Folyamatosan bővítik táncaik, koreográfiáik stílusát, így a mazsorett táncoktól, a látványprodukciókon, pom-ponos táncokon, és modernebb stílusú táncokon keresztül a hip-hop műfajig egyre többféle produkcióval tudják szórakoztatni a közönséget. Az egyesület tevékenysége közé tartozik a tűzszonglörködés, amelyet a *Wild Fire Team* csoport előadásában lehet megtekinteni. Több községben és a romániai Lippa és Kőhalom városában is felléptek óriási sikert aratva. Az egyesület saját honlappal rendelkezik, melyen a működésükről adnak számot az érdeklődőknek, címe: www.goldfirete.extra.hu.

Csanádpalotai Horgászegyesület

Az Egyesület 2000-ben alakult, tevékenységüket a régi záportározó és a fürdő helyén kialakított jelenleg is működő vízterületen folytatják. 2008. évben a Horgászegyesület részt vett az országos Energo-Team kupa amatőr horgászversenyén, amelyen szép eredményeket sikerült elérni. Gyermek kategóriában az 1., családi kategóriában a 6. helyet szerezték meg. Az egyesületnek jelenleg 79 felnőtt és 17 gyermek horgász tagja van. Az idei évben először nyújtottak be pályázatot a Nemzeti Civil Alapprogram (NCA) keretében, amelyen 100 000 Ft-ot nyertek működési kiadásaira.

Csanádpalotai Galamb- és Kisállattenyésztők Baráti Köre

Az egyesületet 1970-ben kezdte működését. Ebben az évben már meg is rendezték első önálló kiállításukat nagy sikerrel. Néhány évvel később a helyi tenyésztők mellett a környező településekről is többen neveztek galambokat. 1986. évben az egyesület megszűnt, majd egy évre rá újrászerveződött, mint kisállat tenyésztők baráti társasága. 1989. évben sikerült nemzetközi szintre emelni a rendezvényeket: román, szerb, német és osztrák tenyésztők tisztelték meg a helyi kiállításokat. Ettől kezdődően egzotikus madarak (pintyék, papagájok, struccok, pávák, hattyúk) is megjelentek bemutatásra, de még mosómedve is bemutatásra került. A baráti társaság alkalmyszerűen találkozik, legközelebb 2009. februárjában egy újabb kiállítás keretében.

Mozgáskorlátozottak Csanádpalotai Csoportja

A Mozgáskorlátozottak Csongrád Megyei Egyesületének Csanádpalotai csoportja 1995-ben alakult. A csoport célja a mozgásukban korlátozott személyek összetartása, lelki támogatás nyújtása, tanácsadás és segítség nyújtása abban, hogy közelebb kerülhessenek egészséges társaikhoz. Az egyesület főbb tevékenységei közé tartozik a tagok és a kívülálló mozgáskorlátozottak lakás-akadálymentesítési problémáinak megoldása is. A helyi csoport jelenleg 28 fővel működik. A gyűléseket a téli szünet (decembertől – márciusig) kivételével rendszeresen minden hónap második szerdáján a Kelemen László Művelődési Házban kialakított Teleházban tartják. Az összejövetelek keretein belül szabadtéri foglalkozásként szalonnát sütnek, bográcsoznak. 2004-ben a helyi mozgáskorlátozottak csoportja és Csanádpalota Nagyközség Önkormányzata között együttműködési megállapodás jött létre, amely magában foglalja a pénzbeli juttatásokat és az erkölcsi támogatást is. A pénzbeli támogatásokból minden évben Gyopáros fürdőre juthat el csoport.

A fent említett civil szervezetek mellett a helyi lakosság nagy része szabadidejük hasznos eltöltésére sok egyéb egyesületi formában nem működő csoportba tömörül. A táncot kedvelő óvodás is alsó tagozatos diákok a **néptánc- és modern tánc**csoportban tanulhatnak. A **Díszítő művészeti szakkör** tagjainak munkáit a

Falunap keretében tekinthetik meg a látogatók. A nagyközség **színjátszó csoportját** rendszeresen hívják vendéglőadásokra; nagy sikerrel szerepeltek testvértelepülésükön is. A régi hagyományokat felelevenítve a nagyközség rendezvényeinek állandó fellépője a **Búzavirág népdalkör és citera zenekar**. Évenkénti rendszerességgel a **Honismereti szakkör** tábort szervez tagjainak.

9.2. Hitélet

A helyi lakosság több mint 75%-a katolikus vallású. Csanádpalotán felül a helyi Római Katolikus Egyházhoz Kövegy, Nagylak, Pitvaros, Ambrózfalva és Nagyér települések hitéleti ellátása tartozik. Ezen községek gyermekei iskolai hitoktatásban részesülnek; nyaranta közös tábort szerveznek számukra. A lelkipásztori feladatokat minden községben rendszeresen látják el. Az egyházközségek képviselő testületi tagjai az anyaegyházban, azaz Csanádpalotán tevékenykednek. A települések közös zarándoklatai, körmenetei, keresztútjai és a hagyományossá váló egyházközségi farsangi bál a kistérségi hívek nagy számát vonzzák a településre.

34. kép Római Katolikus Plébánia

A nemrégiben külső és belső felújításon átesett templom 1768-73 között barokk stílusban épült fel a csanádi püspök megbízásából. Ekkor készült el a plébánia is. Az 1960-as években tűz áldozata lett eredeti tornya.

9.3. Csanádpalota rendezvényei

A település rendezvényeinek szervezésében, lebonyolításában az önkormányzat mellett a civil szervezetek és a tenni akaró lakosok is nagy szerepet vállalnak.

A település egyik legkiemelkedőbb programja a **falulakodalom** már 10 éve színesíti a nagyközség rendezvénynaptárát. A tréfás, egy napra szóló esküvőre sorsolással választják ki a boldog párt. A falulakodalmas menete majdnem mindenben követi a hagyományos palotai lakodalmak menetét, itt-ott tréfás elemeket beleszőve. Az esküvőkön szokásos menyasszony kikérését a vőfély egy 1920-ból fennmaradt, akkor lejegyzett szöveg alapján teszi. A szertartás után az ifjú pár hintóval kocsikázik körbe Csanádpalotán, majd ezt követően hajnalig tartó mulatság kezdődik. A falulakodalmas hagyományőrző jellege mellett turistacsalogató program is. Ma már külföldi (Romániából és Szerbiából) vendégek is látogatják a rendezvényt.

35. kép Falulakodalom

A téli időszakban megrendezendő **böllérnapon** nagy számmal jelennek meg az érdeklődők; a nagyközség minden lakosa hivatalos. A Művelődési Ház udvarán szervezett nyilvános sertésfeldolgozás már kora reggel kezdődik. Az amatőr és profi böllérek csapataikkal mutatják be, hogyan kell elkészíteni a legfinomabb falatokat. A ceremónia a **Palotai Karácsony** ünnepséghez kapcsolódik, amelyen rendszeresen megajándékozzák a rászorulókat is.

36. kép Böllérnap

A csanádpalotai **galamb, díszmadár- és kisállat kiállítás** a környék színvonalas programja. A helyi kiállítók mellett külföldi tenyésztők is megjelennek. Az 1990-es évektől egzotikus madarak is kiállításra kerülnek. Az idők folyamán rangot jelentett a „Palotai” kiállításon való részvétel, a szomszédos nagyvárosok is – Békéscsaba, Szeged, Makó, Tótkomlós, Szentes – képviseltették magukat. A legközelebbi kiállítás 2009. február hó 7-8. napjára tervezett. Elképzelések szerint 24 fajta galamb, 16 fajta díszbaromfi, 19 fajta díszmadár és 6 fajta házinyúl kerül majd kiállításra.

37. kép Falunap

Csanádpalota a főterén 1773-ban épült barokk katolikus templom felszentelésének tiszteletére minden évben a május 16-hoz legközelebb eső vasárnap **Búcsút** tart.

A fent említett eseményeken kívül természetesen megjelennek olyan alkalmak is, amelyet mindenhol az országban ünnepelnek. A **nemzeti ünnepek, iskolai-óvodai rendezvények, gyermeknapi, farsangi összejövetelek** színhelye a Kelemen László Múvelődési Ház. Itt kap helyet a **Kelemen László Emlékest** és a **színhátszó találkozó**, valamint a **tárogató és citeratalálkozó**.

9.4. Sportélet

A lakosok sportolási igényét egy 3117 m² alapterületű futballpálya elégíti ki, amelyhez egy 109 m²-es öltözőhelyiség is csatlakozik. Ugyanitt a kisebb gyerekek szabadidejének eltöltésére egy nemrégiben felújított játszótér is szolgál röplabda- és kosárlabda-pályával. A sportpálya közvetlen szomszédságába elhelyezkedő lovaspálya, valamint horgászto sportolási és pihenési funkcióval egyaránt rendelkezik. Mivel a fent említett sportlétesítmények egymás mellett helyezkednek el, a helyiek

sportcentrumként is emlegetik a komplexumot. A civil szervezetek nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy a településen élő emberek szabadidejüket egészségesen, sporttal töltsék el.

Az általános iskolások sportlehetőségei három helyszínen adóttak. Az Ady Endre utcai 243 m² alapterületű (17 m x 9 m) tornaszoba fiú- és leány öltöző, tusolóval, tanári szobával, szertárral ellátott. Helyt ad az iskolai sportrendezvényeken túl a téli teremjátékoknak, baráti társaságok sport délutánjainak. Az előbb említett tornaterem mellett a Deák Ferenc utcában egy 148,46 m² alapterületű – alsó és felső tagozatos iskolások között megosztott – tornaszoba is működik. Mindezen felül jó idő esetén egy 200 férőhelyes sportudvar is lehetőséget nyújt a testedzésre.

38. kép Tornaterem

A **Kelemen László Művelődési Ház** otthont ad a KEMPÓ csoportnak, amely 12 fővel működik, rendszeresen tartják edzéseiket. Továbbá az Egészséges életért és szebb környezetért Egyesület szervezésében a Művelődési Házban egy konditerem működik teljes kihasználtsággal.

A Csanádpalotai Futball Club alapítása 1932-re tehető. Neve azóta többször változott: Csanádpalotai Munkás, Csanádpalotai Kinizsi, Csanádpalota Szövetkezetek Egységes Sportköre. A jelenleg használt Csanádpalota FC nevet 2005-től viseli. Az idők folyamán kétszer egyesült Nagylak település klubjával; először a hatvanas

években, amikor is a Nemzeti Bajnokság III. osztályban szerepelt. A második egyesüléskor MB. I. osztályban került. Jelenleg a Csanádpalota FC megyei bajnokság II. besorolású.

A klubnak jelenleg 70 tagja van. A heti kétszeri edzésen három korcsoportban 20-20 fő felnőtt, ifjúsági férfi és serdülő külön szakmai felügyelet mellett űzi a sportot. Szoros a kapcsolat a helyi általános iskolával, ahonnan az utánpótlást készítik elő. Továbbá a szomszéd községekből is próbálnak ide csábítani fiatalokat, sportolókat.

10. A nagyközség önkormányzata és gazdálkodása

Csanádpalota igazgatási múltjának változásai a XX. század első felében kezdődtek. A település **1921-ben** a főszolgabírói hivatal áthelyezésével **járási székhellyé** vált. **Nagyközségi** címét **1972. január 1-jén** nyerte el. **1973-ban Csanádpalota** és a szomszédos **Kövegy község Közös Tanácsá szerveződött.** A nagyközség önkormányzata és gazdálkodása 1984. január 1. napjától a rendszerváltásig közvetlen megyei irányítás alá tartozott. 2007-ben a közeli **Nagylak Községgel körjegyzőséget** alakítottak. Nagylak Község Önkormányzatának közigazgatási területén az önkormányzat működésével, az önkormányzati és államigazgatási ügyek döntésre való előkészítésével és végrehajtásával kapcsolatos körjegyzői feladatokat 2007. szeptember 1. napjától Csanádpalota nagyközség jegyzője látja el Csanádpalota Nagyközségi Önkormányzat Polgármesteri Hivatal Nagylaki Kirendeltségének a bevonásával.

10.1. A képviselő-testület és bizottságai

A képviselő-testület önkormányzati feladatait a polgármester és a bizottságai útján a képviselő-testület hivatala, valamint a települési képviselők tevékeny közreműködésével látja el. Célkitűzéseinek, feladatainak meghatározására gazdasági programot – azzal összehangolva éves munkatervet – készít. Az önkormányzat 12 tagú testülettel rendelkezik, amely évente legalább 10 alkalommal ülésezik. Állandó és ideiglenes jellegű bizottságokat hozhat létre, amely bizottságok előkészítő, véleményező, javaslattevő, ellenőrzési feladatokat ellátó, az átruházott hatáskörök tekintetében pedig döntési jogkörrel bíró választott testületi szervek.

25. táblázat A képviselő-testület által létrehozott állandó bizottságok

Megnevezés	Létszám
Pénzügyi, Gazdasági és Területfejlesztési Bizottság	9 fő
Szociális, Oktatási és Kulturális Bizottság	9 fő
Ügyrendi Bizottság	3 fő

Forrás: Szervezeti és Működési Szabályzat, 2007

A képviselő-testület három állandó bizottsággal rendelkezik. A **Pénzügyi, Gazdasági és Területfejlesztési Bizottság** véleményezi a költségvetési koncepciót, a költségvetési javaslatot, a féléves- és éves beszámolókat, a gazdasági célú döntéseket. Közreműködik a vállalkozásbarát környezet kialakításában, az önkormányzat fejlesztési programjainak kidolgozásában. Figyelemmel kíséri a lakosság kommunális ellátását, illetve a közműfejlesztési kérdésekben véleményt nyilvánít.

A **Szociális, Oktatási és Kulturális Bizottság** főként az egészségügyi és szociális alapellátás, valamint az oktatási és közművelődési intézmények tevékenységét kíséri figyelemmel. Összehangolja a gyermek és ifjúságvédelmi feladatokat, részt vesz kulturális rendezvények megszervezésében. Az **Ügyrendi Bizottság** előkészíti, szervezi és ellenőrzi az önkormányzat szervezeti és működési szabályzatának felülvizsgálatát, figyelemmel kíséri az önkormányzat rendelet-tervezeteinek előkészítését, valamint lebonyolítja a titkos szavazásokat.

26. táblázat Képviselő-testületi tagok

Kovács Sándor polgármester	Kanton Istvánné képviselő
Benke Marcell László alpolgármester	Mikulán László képviselő
Bodzás István képviselő	Németi Bálint képviselő
Debreczeni Tamás képviselő	Perneki László képviselő
Erdélyi Katalin képviselő	Schüsler Istvánné képviselő
Fejes Ferenc képviselő	Vetró Józsefné képviselő

Forrás: *Helyi önkormányzat*

10.2. A polgármesteri hivatal

A polgármesteri hivatal a képviselő-testület által a körjegyzőségi feladatok ellátására létrehozott önállóan gazdálkodó szerv. Székhelye Csanádpalotán (Kelemen László tér 10.), telephelye Nagylakon (Petőfi u. 14.) található, vezetője Erdélyi Sándorné dr. Szervezetileg Csanádpalota hivatala kettő csoportra – igazgatási csoport (5 fő) és pénzügyi csoport (10 fő) – tagolódik. A nagylaki kirendeltségnél egy adóügyi, egy igazgatási és egy pénzügyi ügyintéző látja el a feladatokat. A hivatal technikai felszereltsége jó. Az irodák számítógéppel, telefonnal, nyomtatóval ellátottak. Internet hozzáférés minden gépen biztosított. A munkához szükséges programok, irodai felszerelések, pénzvizsgáló UV lámpa mind a hatékony munkát segítik. A polgármesteri hivatal kettő gépjárművel – egy Renault Mascott Privilege 21 személyes mikrobuszal és egy Opel Astra G 1.4 személygépkocsival – rendelkezik.

39. kép Polgármesteri Hivatal

27. táblázat Az önkormányzat szervezeti egységei

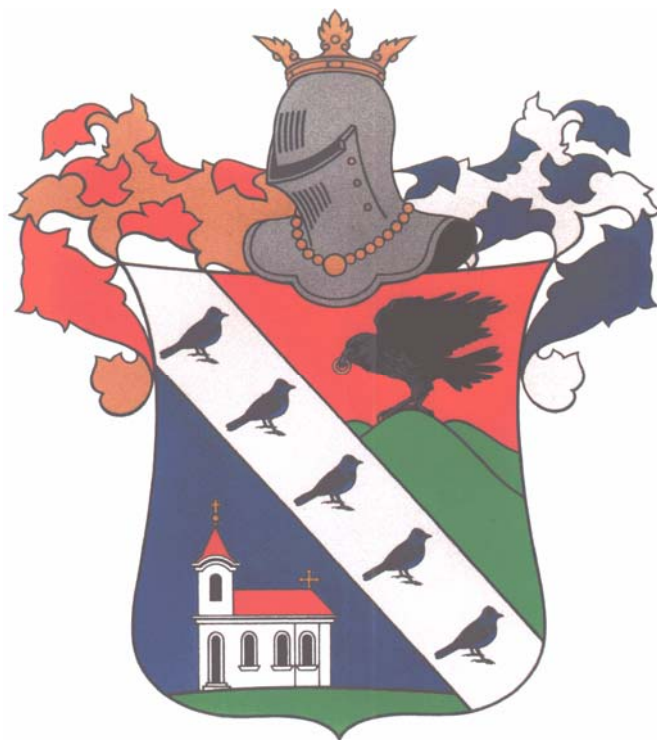
Igazgatási csoport
Szabálysértési és gyámügyi ügyintéző
Kereskedelmi ügyintéző
Szociális ügyintéző
Titkársági ügyintéző
Pénzügyi csoport
Főkönyvi könyvelő
Analitikus könyvelő I.
Analitikus könyvelő II.
Adóügyi ügyintéző
Pénztáros
Személyzeti és pénzügyi ügyintéző
Pályázatkezelő
Műszaki ügyintéző
Hivatalsegéd

Forrás: Szervezeti és Működési Szabályzat, 2007

Csanádpalota Nagyközség Önkormányzata Polgármesteri Hivatalának Szervezeti és Működési Szabályzatával Nagylak község Önkormányzatának Képviselő testülete a 75/2007. (VIII.29.) Képv. T.H. számú határozatával egyetértett.

10.3. A nagyközség jelképei

Az önkormányzat képviselő-testülete 7/1994. (V.11.) ÖR rendeletben szól a helyi címer és zászló alapításáról, illetve használatának rendjéről.

40. kép Csanádpalota címere

Csanádpalota címere az ún. beszélő címerek kategóriájába tartozik. A hármashalmon álló Corvin-holló arra utal, hogy a község egykor Hunyadi János kormányzó és családja birtoka volt. A templom – amely e rajzolatában először 1756-ban tűnik fel a község pecsétjén – a török időket követő újratelepülés utáni fellendülést szimbolizálja. Az öt pacsirta pedig emléket állít a község temetőjében nyugvó első

magyar színidirektornak, Kelemen Lászlónak, aki társulatával szerte az országban játszott, de leggyakrabban mégis a szegedi „Öt pacsirtához” címzett fogadó adott otthont fellépéseinek. A címer dr. Szegfű László történész és Tóth Pál grafikus 1994. évi alkotása.

10.4. Az önkormányzat gazdálkodása

10.4.1. Önkormányzati költségvetés

A helyi önkormányzatiság kialakulásától eltelt időszak települési gazdálkodási adatait vizsgálva – eltekintve az 1991-92. és 2004-05. évektől – az önkormányzati bevételek egyenletes növekedése állapítható meg. A bevételekből a központi támogatások aránya magas, 2005-ben eléri a 74%-ot. A működés során felmerülő kiadásokból a legnagyobb arányt a személyi juttatások és járulékaik képviselik.

28. táblázat A költségvetés alakulása (1990-1996)

Megnevezés	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Bevétel (millió Ft)	80	107	94	114	116	129	162
Kiadás (millió Ft)	73	98	82	103	112	126	149
Bevételből központi támogatás (millió Ft)	27	44	51	62	70	76	72
Bevételből központi támogatás (%)	34	41	54	54	60	59	44
Kiadásból fejlesztés, felújítás (millió Ft)	0,5	23e	1	2,3	5,4	2,2	0,5
Kiadásból fejlesztés, felújítás (%)			1,2	2,2	4,8	1,7	0,3
A fejlesztésekhez a lakossági hozzájárulások átlagos összege (millió Ft)	-	-	-	-	-	-	-
A fejlesztésekhez a lakossági hozzájárulások átlagos aránya (%)	-	-	-	-	-	-	-
Az egy főre jutó SZJA (Ft/fő), adóerő	-	1650	1661	2219	3100	2833	2853

Forrás: Nagyközségi Önkormányzat

29. táblázat A költségvetés alakulása (1997-2002)

Megnevezés	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Bevétel (millió Ft)	212	212	263	330	395	451
Kiadás (millió Ft)	198	205	250	292	344	415
Bevételből központi támogatás (millió Ft)	112	155	175	200	235	264
Bevételből központi támogatás (%)	53	73	66	62	59	58
Kiadásból fejlesztés, felújítás (millió Ft)	39	11,6	8,7	10	-	39
Kiadásból fejlesztés, felújítás (%)	20	5,6	3,4	3,4	-	9
A fejlesztésekhez a lakossági hozzájárulások átlagos összege (millió Ft)	-	-	450e	269e	551e	409e
A fejlesztésekhez a lakossági hozzájárulások átlagos aránya (%)	-	-	5,17	2,69	-	1,05
Az egy főre jutó SZJA (Ft/fő), adóerő	9629	14484	15106	9052	9726	10925

Forrás: Nagyközségi Önkormányzat

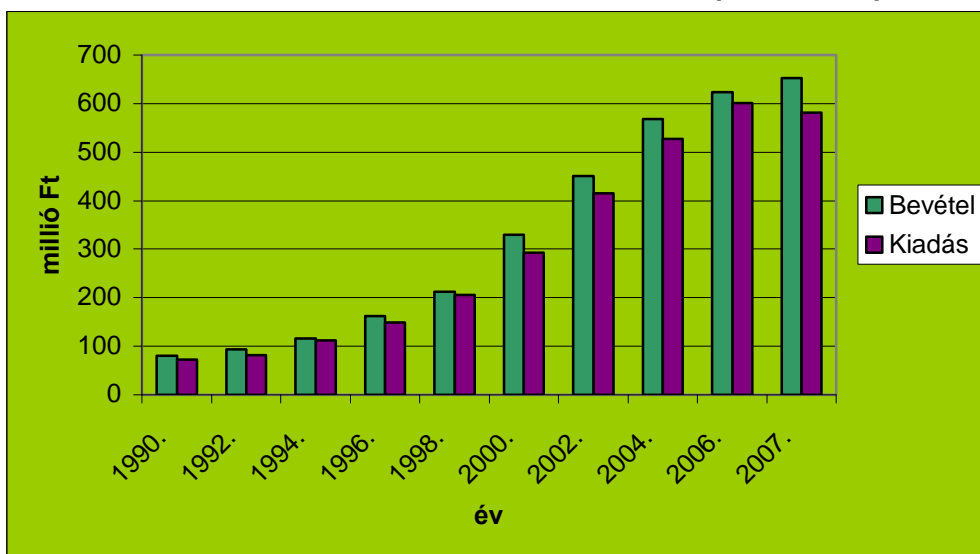
30. táblázat A költségvetés alakulása (2003-2008)

Megnevezés	2003	2004	2005	2006	2007	2008 (e.i.)
Bevétel (millió Ft)	500	568	543	624	652	686
Kiadás (millió Ft)	526	527	513	601	582	686
Bevételből központi támogatás (millió Ft)	338	373	400	416	450	411
Bevételből központi támogatás (%)	68	66	74	66	69	60
Kiadásból fejlesztés, felújítás (millió Ft)	26	65	14	32	39	89
Kiadásból fejlesztés, felújítás (%)	5	12	2,5	5	6,7	12,97
A fejlesztésekhez a lakossági hozzájárulások átlagos összege (millió Ft)	0,25	3,7	0,174	0,218	0,471	2,5

Megnevezés	2003	2004	2005	2006	2007	2008 (e.i.)
A fejlesztésekhez a lakossági hozzájárulások átlagos aránya (%)	0,96	5,17	1,24	0,68	1,2	2,8
Az egy főre jutó SZJA (Ft/fő), adóerő	21 225	24 471	23 990	48 520	47 721	30 798

Forrás: Nagyközségi Önkormányzat

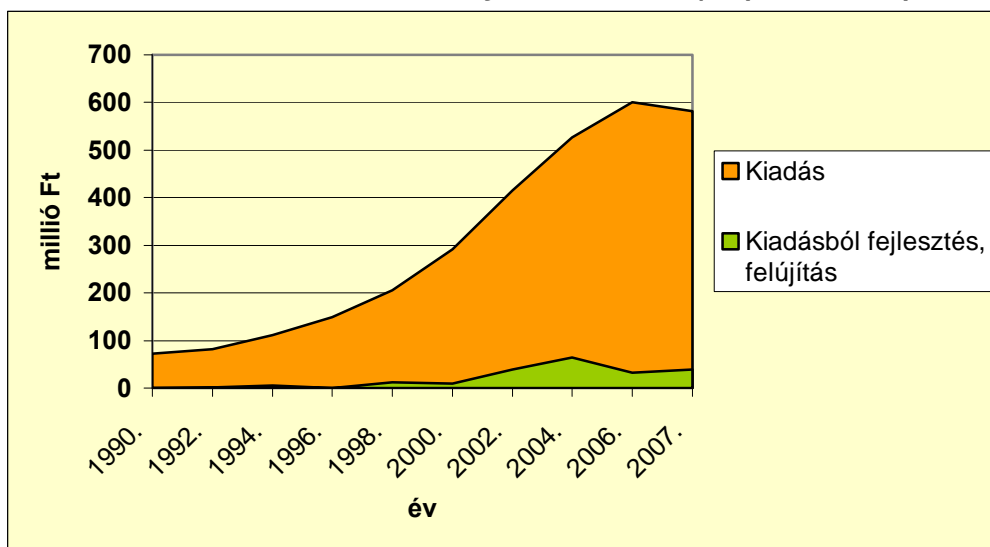
7. ábra A bevételek és kiadások alakulása (1990-2007)

Forrás: Nagyközségi Önkormányzat

A fejlesztési és felújítási kiadások súlya nem túlzottan jelentős, mindazonáltal a beruházások megvalósításában a pályázati források nagy szerepet vállalnak. CÉDE támogatásból került felújításra a település úthálózatának egy része, az orvosi rendelő tetőszerkezete és valósult meg az óvoda korszerűsítése. Céltámogatással sikerült a Művelődési Ház, a temető és a ravatalozó rendbetétele, de a tornaszoba kialakítása is ebből a forrásból valósult meg. Csanádpalota fejlődésében a területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú támogatások is döntő szerepkörűek. Az iskolai vizesblokk, a belvízelvezető csatornák felújítása valósulhatott így meg, de új járdák, játszóterek és további útburkolatok kerültek kialakításra. A TRFC-s pályázatok a számítógépes állomány bővítését tették lehetővé.

8. ábra Kiadás és abból a fejlesztések aránya (1990-2007)

Forrás: Nagyközségi Önkormányzat

10.4.2. Vagyonmérleg

A nagyközség eszközeinek ezredforduló utáni egyenletes növekedése a 2004-es tetőpontot elérve lassú csökkenésnek indult. 2003-tól az önkormányzat értékpapírokkal is gazdálkodik, amelynek állománya a 36 millió Ft-ot is elérte. Az egyenleget jelenleg 44 473 000 Ft rövid lejáratú kötelezettség terheli, hosszú lejáratú kötelezettség nincs.

31. táblázat Csanádpalota önkormányzatának egyszerűsített mérlege
(adatok ezer Ft-ban)

Megnevezés	2001	2002	2003	2004	2006	2007
Immateriális javak	176	77	124	3 269	9 490	10 923
Tárgyi eszközök	69 779	83 430	107 028	920 364	978 577	974 040
Befektetett pénzügyi eszközök	1 018	39 480	40 397	44 886	21 006	12 620
Üzemeltetésre, kezelésre átadott eszközök	22 622	21 182	20 210	112 945	53 444	50 228
Befektetett eszközök összesen	93 595	144 169	167 759	1 081 464	1 062 510	1 047 811

Megnevezés	2001	2002	2003	2004	2006	2007
Készletek	411	403	384	384	150	150
Követelések	243	1 196	2 388	4 827	11 053	8 801
Értékpapírok	-	-	10 004	36 407	7 770	15 540
Pénzeszközök	39 851	52 399	36 688	7 240	25 585	46 543
Egyéb aktív pénzügyi elszámolások	12 150	16 629	27 461	27 713	12 808	14 418
Forgóeszközök összesen	52 655	70 627	76 925	76 571	57 366	85 452
Eszközök összesen	146 250	214 796	244 684	1 158 035	1 119 883	1 133 263
Induló tőke	39 196	39 196	39 195	39 196	39 196	39 196
Tőkeváltozások	52 228	101 321	139 619	1 072 579	1 020 347	988 470
Saját tőke összesen	91 424	140 517	178 814	1 111 775	1 059 543	1 027 666
Költségvetési tartalékok	38 924	53 538	35 419	10 781	21 114	41 870
Vállalkozási tartalékok	-708	-336	15	-813	-	-
Tartalékok összesen	38 216	53 202	35 434	9 968	21 114	41 870
Hosszú lejáratú kötelezettségek	-	-	-	-	-	-
Rövid lejáratú kötelezettségek	2 824	5 251	1721	11 307	21 947	44 473
Egyéb passzív pénzügyi elszámolások	13 786	15 826	28 715	24 985	17 279	19 254
Kötelezettségek összesen	16 610	21 077	30 436	36 292	39 226	63 727
Források összesen	146 250	214 796	244 684	1 158 035	1 119 883	1 077 522

Forrás: Csanádpalota Nagyközségi Önkormányzat 2001–2007. évi egyszerűsített mérlegei

10.4.3. Helyi adópolitika

A **helyi iparüzési adó** (10/1999. (IV.30.) ÖR) 1999. május 1-jétől került bevezetésre. Adóköteles az önkormányzat illetékességi területén állandó vagy ideiglenes jelleggel végzett vállalkozási tevékenység. A vállalkozó állandó jellegű iparüzési tevékenységet végez, ha az önkormányzat illetékességi területén, ott székhellyel, telephellyel rendelkezik, függetlenül attól, hogy tevékenységét részben

vagy egészben székhelyén (telephelyén) kívül folytatja. Az adó éves mértéke ekkor az adóalap 2%-a. Ideiglenes iparúzés esetén az adó mértéke: piaci, vásárosó kiskereskedelem gyakorlásakor 1000 Ft/nap, építőipari tevékenység esetén 5000 Ft/nap.

10.4.4. Jelentősebb elnyert pályázati források, kivitelezés alatt álló, támogatást nyert projektek

Kivitelezés alatt áll a Teleház fejlesztésével egy komplex közösségi tér kialakítása. Ennek eredményeként a Múvelődési Házban 72 m² alapterületen működő összetett szolgáltatásokat nyújtó iroda teljes körű korszerúsítése valósul meg. A nyílászárók, burkolatok, technikai berendezések felújításával igényes környezetet alakítanak ki. A tervek megvalósításához 4 636 000 Ft támogatást nyert el a nagyközség.

A település méltán büszke a közelmúlt legnagyobb volumenű sikeres pályázatára, amelynek segítségével alapjaiban alakulhat át az infrastruktúra rendszere, javulhat az életminőség, illetve a környezetvédelem helyzete a nagyközségben. A szennyvízelvezetés és -tisztítás megvalósítása előkészítésére elnyert támogatási összeg 84 977 000 Ft (a projekt részleteit lásd az infrastruktúrát bemutató egységben).

A legutóbb támogatást nyert fejlesztések közé sorolható Csanádpalota buszváróinak építése (4 db), az Általános Iskola eszközállományának bővítése, a települési szilárd hulladéklerakó rekultivációja (39 millió Ft). A nagyközség 101 972 400 Ft támogatást nyert szennyvízelvezetés és tisztítás céljára, amelyhez majd 18 millió Ft önerőt biztosít.

32. táblázat Jelentősebb elnyert pályázatok

Év	Megnevezés	Támogatás (Ft)
2008	Szennyvízkezelés előkészítése	84 977 000
2008	CÉDE utak kátyúzása	742 000
2008	DAOP óvoda felújítás	137 835 632
2008	TEKI iskolai vizesblokk felújítás	1 033 000
2006	TERKI útfelújítás	1 899 000
2005	TERKI belvízelvezető rendszer	2 143 000
2004	CÉDE orvosi rendelő tetőfelújítás	
2004	CÉDE óvoda felújítás	
2002	CÉDE Művelődési Ház felújítás	2 464 000
2000	CÉDE ravatalozó felújítás	2 472 000
1999	Általános Iskola pályázat	1 355 000
1998	Közművelődési pályázat	350 000
1997	Internet pályázat	2 724 000

Forrás: Nagyközségi Önkormányzat

10.5. Az önkormányzat részvétele társulásokban

A fejlesztés és fejlődés elősegítése, a feladatok hatékony ellátása érdekében Csanádpalota számos kistérségi, mikrotérségi és intézményi társulásnak aktív tagja:

- 1.) **Makó és Térsége Területfejlesztési Önkormányzati Társulás – 84/1996. (V. 28.) határozat**
Célja: térség összehangolt fejlesztése
Bevont települések száma: 18
- 2.) **Csanádpalota és Kövegy községek Önkormányzatainak Általános Iskolai Intézményfenntartó Társulása – 90/1998. (IV. 15.) határozat**
Célja: oktatási alapellátási feladatok hatékony, magas színvonalú megoldása
Bevont települések: 2
- 3.) **Önkormányzati Közbiztonsági Társulás – 197/1999. (XII. 30.) Kt.h.**
Célja: közrend, közbiztonság elősegítése, a lakosság biztonságérzetének javítása
Bevont települések: 10
- 4.) **Csanád-Mikrotérségi Területfejlesztési Önkormányzati Társulás 131/2000. (IX. 28.) Kt.h.**
Célja: a mikro-térség összehangolt fejlesztése, gazdaságfejlesztési programok kialakítása, az ipar, mezőgazdaság, illetve infrastruktúra fejlesztése, a foglalkoztatás helyzetének javítása
Bevont települések: 6
- 5.) **Idősek Otthona működtetésére társulás – 186/2001. (XI. 29.) Kt.h.**
Célja: az ellátottak lakóhelyéhez, megszokott lakókörnyezetéhez közelebb történő biztosítása
Bevont települések: 10

- 6.) **Csanádpalota Nagyközség és Kövegy Község Önkormányzatainak Közoktatási Intézményi Társulásához 160/2005. (VIII. 30.) Kt.h., 2007. szeptember 1-jétől csatlakozott Királyhegyes községe a 139/2007. (VIII. 28.) Kt.h. számú határozattal**

Célja: kötelező közoktatási közszolgáltatási alapfeladatok kistérségi keretek között, a közoktatási intézményrendszer integrálása útján magasabb színvonalú ellátása

Bevont települések: 3

- 7.) **Szociális alapszolgáltatási Intézményi Társuláshoz 162/2005. (VIII. 30.) Kt.h., 2006. január 1-jétől csatlakozott Nagyér, Pitvaros a 223/2005. (XI. 15.) Kt.h. számú határozattal, Ambrózfalva, Csanádalberti szintén 2006. január 1-jétől a 226/2008. (XI. 18.) Kt.h. számú határozattal, 2008. január 1-jétől Királyhegyes a 186/2007. (X. 30.) Kt.h. számú határozattal**

Célja: összefogás az étkeztetés és házi segítségnyújtás alapszolgáltatási feladatok magasabb színvonalú ellátására

Bevont települések: 7

- 8.) **Gyermekjóléti és Szociális Alapellátási Szolgáltatási Intézményi Társuláshoz 164/2005. (VIII. 30.) Kt.h., 2006. január 1-jétől csatlakozott Ambrózfalva és Csanádalberti 227/2005. (XI. 18.) Kt.h. számú határozattal**

Célja: szociális információs szolgáltatás, illetve a családsegítés alapszolgáltatási feladatok magasabb színvonalú ellátása

Bevont települések: 6

- 9.) **Makói Kistérség Többcélú Társulásához 255/2003. (XII. 9.) Kt.h. számú határozattal csatlakozott az önkormányzat.**

Célja: a közszolgáltatások magasabb szakmai színvonalon történő ellátása, a kistérségi területfejlesztéssel összefüggő feladatok ellátása, a kistérségi közigazgatási ügyintézés korszerűsítése, a többcélú kistérségi társulás modellkísérletének lebonyolítása

Bevont települések: 17

- **Makói Kistérség Pedagógiai Szakszolgálati Társulása – 204/2004. (VI. 24.) Kt.h.**
Célja: pedagógiai szakszolgálati feladatokat közösen, kistérségi szinten, egységes intézményi rendszerben magasabb színvonalú ellátása,
Bevont települések: 17
- **Makói Kistérség Gyermekjóléti Intézményi Társulása – 205/2004. (VI. 24.) Kt.h.**
Célja: a kistérséget alkotó önkormányzatok képviselő-testületei a gyermekek védelmét biztosító ellátórendszert integrálják, közösen működtessék, annak érdekében, hogy a kistérség lakossága azonos eséllyel juthasson hozzá a gyermekjóléti szolgáltatáshoz
Bevont települések: 17
- **Orvosi Ügyelet Többcélú Kistérségi Társulása – 206/2004. (VI. 24.) Kt.h. számú határozat**
- **Belső Ellenőrzési Feladatok ellátásra Igazgatási Társulás – 207/2004. (VI. 24.) Kt.h. számú határozat**
Célja: Belső ellenőrzés független, tárgyilagos bizonyosságot adó és tanácsadó tevékenységet végez, amelynek célja, hogy az ellenőrzött szervezet működését fejlessze, illetve eredményességét növelje
Bevont települések: 17
- **Makói Kistérség Közútfenntartási Társulása – 210/2004. (VI. 24.) Kt.h.**
Célja: a kistérséghez tartozó települési önkormányzatok képviselő-testületei tulajdonában és kezelésében lévő helyi közúthálózat rendszerét képező helyi belterületi közutak fenntartása, a közút forgalmi rendjének kialakítása, felülvizsgálat a közlekedés biztonsága, a közutak állagának megóvása és használhatósága érdekében
Bevont települések: 17
- **Makói Kistérség Közoktatási Intézkedési Terve 2007-2011. évekre – 156/2007. (VIII. 28.) Kt.h.**

Célja: a megváltozott jogi környezetben határozza meg a kistérség fejlesztési céljait, legalább középtávon biztosítson folyamatosságot a közoktatási intézmények számára, járuljon hozzá a hatékonysági tényezők javításához statisztikai, demográfiai és egyéb, a kistérség közoktatását érintő adatok, tények elemzése alapján; meghatározott helyzetértékelésre támaszkodva fogalmazza meg azokat, a középtávon megoldandó feladatokat, amelyek a kitűzött célok eléréséhez vezetnek

10.) **Önkormányzati és államigazgatási feladatok ellátására körjegyzőség alakítása – 136/2007. (VIII. 28.) Kt.h.**

Célja: az Ötv-ben biztosított feladataik hatékonyabb, gazdaságosabb ellátása

Bevont települések: 2

Csanádpalota Nagyközség Önkormányzata a fentieken kívül **tagja a Magyar Önkormányzatok Európai Szövetségének**. A romániai **Lippa** (Lipova) várossal az önkormányzat kapcsolata 2005-ben, az INTERREG III. pályázat révén kezdődött. E kapcsolatnak köszönhetően a két település önkormányzata között 2008. augusztus 16-án aláírásra került az együttműködési megállapodás. A települések között a gazdasági élet területén a kapcsolat jelenleg van kialakulóban.

10.6. Testvértelepülési kapcsolatok

Csanádpalota testvértelepülési kapcsolatai a közelmúltba nyúlnak vissza. A nagyközség önkormányzata 1999-ben létesítette az első külföldi testvérkapcsolatát a romániai (Temes megye) **Románszentmihály** településsel. Az együttműködési és testvérkapcsolatról szóló megállapodásban szerepel az önkormányzatok rendszeres tapasztalatcseréje a különböző területeken (gazdaság, oktatás, kultúra, mezőgazdaság, egészségügy, szociális, sport). A kapcsolat létesítése óta eltelt időszakban ezt az együttműködést nem sikerült szorossá, valóban élővé tenni, amelynek oka elsősorban az egymással való kommunikációt nehezítő nyelvi

korlátokban keresendő (Románszentmihály lakosságából kb. 70 fő a magyar anyanyelvű).

A romániai **Kóhalom** (Rupea) településsel 2002-ben történt meg a kapcsolatfelvétel. Az elmúlt időszakban a kóhalmi városnap i várfesztiválon a nagyközség kulturális csoportja több alkalommal vett részt. A román nyelven íródott együttműködési megállapodás 2005. augusztus 26-án Kóhalmon, míg a magyar nyelvű 2007. szeptemberében a falunap keretében aláírásra került.

A vajdasági **Padé** településsel 2000-ben létesült a testvértelepülési kapcsolat. A 2001-ben megkötött írásbeli megállapodás alapján e kapcsolat gyümölcsöző, rendszeres együttműködést eredményezett, elsősorban a kulturális, sport és oktatási területeket illetően.

A **romániai Zsombolya** városával a Csanád Mikro-társégi Területfejlesztési Önkormányzati Társulás és a BANAT RIPENSIS Társégi Területfejlesztési Társulás által 2002-ben kötött együttműködési megállapodás alapján alakult ki kapcsolata. Az együttműködés elsősorban a humánerőforrás fejlesztését, a kulturális és intézményi együttműködést, a gazdaság és a turizmus fejlesztését célozza. A két társulás pályázott is a határmenti tükörprogram keretében meghirdetett célokra és programokra. A pályázatot a zsombolyai kistérség megnyerte, amely pályázati programjukban Csanádpalota aktívan közreműködött. Zsombolyával a kapcsolat rendszeres, a két település lakói, civil szervezetei és vezetői egymás jelesebb rendezvényein kölcsönösen részt vesznek.

Az önkormányzat intézményei közül a Dér István Általános Iskolának nagyon jó kapcsolata alakult ki a romániai **Pécska** város magyar nyelvű általános iskolájával. Együttműködésük rendszeres, részt vesznek egymás jelentősebb intézményi (főként kulturális és sport) rendezvényein, tanulóiknak csereüldtetést, pedagógusaik részére közös továbbképzést is szerveztek már. Ezen iskolai kapcsolat révén jelenleg kialakulóban van a két település önkormányzata közötti kapcsolat is, amely elsősorban a gazdasági élet helyi szereplői közötti együttműködést lenne hivatott elősegíteni.

A Dér István Általános Iskolának külföldi kapcsolata a **lengyelországi** Krakkó megyei **Jasló város** I. számú Általános Iskolájával is van, amely 1999. november

30-a óta működik. Az együttműködési megállapodás 2000. március 20-án kelt, főbb területei: oktatás, csereüdültetés, pedagógus-továbbképzés.

10.7. A nagyközség által adományozott kitüntetések, elismerések

Csanádpalota Önkormányzata 11/2001. (VII. 4.) ÖR. számú rendeletében határozott a „Csanádpalotáért” kitüntető cím adományozásának rendjéről. E címet azon személynek vagy közösségnek adhatják, aki vagy amely a település fejlesztésében, a társadalmi, szociális, egészségügyi, oktatási, kulturális élet bármely ágazatában kiemelkedően hasznos munkát végzett és ezáltal elősegítette a település értékeit növelő eredmények elérését.

A település közösségének szolgálatában kiemelkedő érdemeket szerzett személyek méltó elismerésére 1997-től „CSANÁDPALOTA NAGYKÖZSÉG DÍSZPOLGÁRA” címet is adományozhat az önkormányzat. Mindezekről a Palotai Krónika önkormányzati kiadványban tájékozódhatnak a lakosok. A kitüntető címek a Falunap keretében történnek átadásra.

11. Csanádpalota térségi szerepköreinek összefoglalása

Csanádpalota fejlettségével, méretével és **erősödő térségi aktivitásaival** sok tekintetben kiemelkedő nagyközség. Lakosságszáma, illetve ebből adódó nagysága alapvetően elkülöníti a szomszédos, jellemzően kisebb településektől. A történelem során többször is úgy alakult, hogy az ország ezen szegletében a környezetéhez képest dinamikusabb pályát befutó település **központi funkciókat kötött magához**. A közelmúlt történelme a határszélre sodródott település térségi aktivitása kiteljesedésének nem kedvezett, ennek ellenére mindvégig mikrotérségi

központjaként szolgált fél tucat községnek. Ez a mikrotérségi ellátó funkció – rendhagyó módon – ma már határon átnyúló jelleggel is bír. A magyar-román gazdasági, lakossági és települési kapcsolatok örvendetes fellendülése jelentősen javította a település eddig periférikus térszerkezeti pozícióit. **Intézményhálózata, kereskedelme és szolgáltatásai mai alföldi kontextusban is központi szerepkörűek.** A Maros adta lehetőségekkel – gazdaság és idegenforgalom tekintetében – kitűnően gazdálkodik, a térség közlekedéshálózatának fejlesztése, valamint a magyar-román határ egyre kedvezőbb átjárhatósága mind fejlesztési potenciállal kecsegtetnek. A magyar-román települési kooperáció keretében közeljövőben revitalizálásra kerülő Csanádpalota–Nádlack, illetve a megvalósuló M43-as gyorsforgalmi út és annak kapcsolatrendszerére új elemekkel és irányokkal bővítheti a térségi aktivitást. A település központi funkciói tehát elsősorban igazgatási-intézményi, gazdasági és kereskedelmi jellegűek.

- Csanádpalota intézményeinek nagy része társulások formájában működik, a központi település minden esetben a nagyközség. A környező kis falvak sokasága mind betagozódott a **csanádpalotai központú** oktatási és egészségügyi hálózat hegemon vonzásövezetébe. A **Dér István Általános Iskola, Napsugár Óvoda és Bölcsőde Többcélú Közös Igazgatású Közoktatási Intézmény Csanádpalota, Királyhegyes és Kövegy község** gyermekeivel foglalkozik. Az **Alapszolgáltatási Központ és Gyermekejélési Szolgálat** a nagyközség mellett **Királyhegyes, Kövegy, Pitvaros, Nagyér, Ambrózfalva, Csanádalberti** települések mintegy **7700 fős lakosságát** látja el. A nagyközség orvosi és védőnői szolgálata Kövegy község területére is kiterjed. A település központi szerepkörének újabb bizonyítéka a szomszédos **Nagylak községgel 2007-ben alakított körjegyzőség.** Összefoglalva elmondható, hogy a fenti intézményfenntartó társulások, illetve az igazgatási funkciók Csanádpalotával együtt mintegy 8000 főnyi lakosság közzolgáltatásait biztosítják.

- Csanádpalota gazdaságának fontos szereplői a helyi vállalkozások. A legtöbb embert foglalkoztató mezőgazdasági vállalkozások és az építőipar a szomszédos települések lakóinak is megélhetést biztosítanak. Nagyobb számban **Pitvaros** és **Kövegy** községből érkeznek, de **nagylaki, apátfalvi, kiszombori**, valamint **hódmezővásárhelyi** és **makói** illetőségűek is munkát vállalnak. A nagyközség központi szerepkörrel rendelkezik a térség kereskedelme és szolgáltatása területén. Csanádpalota üzletei rendszeresen, nagy számban látják el a szomszédos települések lakosságát.
- Csanádpalota ereje a **civil szféra erősségében** is rejlik. A nagyközség életében, arculatának formálásában nagy szerepet vállal a különböző egyesületi formákba tömörülő helyi lakosság. Véleményt nyilvánítanak az őket érintő fejlesztésekről, különösen nagy figyelmet fordítva a településkép esztétikus alakítására.
- Csanádpalota a kiépült intézményi és civil adottságoknak is köszönhetően a térség kulturális központja. A **Kelemen László Művelődési Ház** számos térségi rendezvény színtere. Az egyesületek nagy részének otthont adó intézményben színházi előadások, kiállítások, irodalmi estek látogathatók. Nem elhanyagolható továbbá, hogy nyelvi kurzusok, OKJ-s képzés és testedzés is folyik az épületben.
- A nagyközség egyre éledő idegenforgalmában a **természeti értékek, illetve az arra alapozott turisztikai termékfejlesztések** dominálnak. A turizmus a Maros folyó közelségére, a Nemzeti Park értékeire, valamint a hagyományokkal rendelkező lovas programokra épül. Ezen felül rendezvényei is – falulakodalom, böllérnap – turistacsalogató programként jelennek meg Csanádpalota mindennapjaiban.

A település térségi szerepköreit vizsgálva elmondható, hogy azok elsősorban a társulások formájában működő intézményhálózatához kapcsolódó településekben –

Királyhegyes, Kövegy, valamint a körjegyzőséghez kapcsolódóan Nagylak – fejtik ki hatásukat. A szociális szféra tekintetében vonzáskörzetébe az előzőeken felül Pitvaros, Nagyér, Ambrózfalva, Csanádalberti községek tartoznak. **Ez a napi intenzitással igénybevett funkcióösszlet közel 8000 ember igényeit igyekszik kielégíteni, a domináns vonzáskörzetben egy népesebb kisvárosnyi lakosság él.** Csanádpalota térségi hatása munkavállalók tekintetében a közeli városokig is – Makó, Hódmezővásárhely – terjed. Fejlődő turizmusa kistérségi, megyei és regionális határokat is átlép, az országhatárokon is túlnyúló kapcsolatrendszere ma is jelentős, ám a közeljövőben újabb perspektívák elé néz.

9. ábra. Csanádpalota vonzáskörzete

